नेपालका मिनी जु अनुगमन प्रतिवेदन

आ.व.२०७५/०७६

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

राष्ट्रिय प्राणी उद्यान

सूर्यविनायक, भक्तपुर

२०७६, आषाढ

प्रकाशक : राष्ट्रिय प्राणी उद्यान, सूर्यविनायक भक्तपुर (फोन नं. ०१-५७०८०१०)

प्रतिलिपि अधिकार : © २०७६, राष्ट्रिय प्राणी उद्यान

आवरण फोटो : राजधनेश/GREAT HORNBILL (*Buceros bicornis*)

फोटो सौजन्य : नारायण रुपाखेती/राष्ट्रिय प्राणी उद्यान

वेभसाईट : www.nationalzoologicalgarden.gov.np

लेखन तथा सम्पादन : नारायण रुपाखेती, निर्देशक,

: मिथिलेश महतो, सहायक व्यवस्थापन अधिकृत,

: चेतबहादुर ओली, रेञ्जर

: सुदर्शन रेग्मी, रेञ्जर

: दीपककुमार चन्द, रेञ्जर

: हुतराज पौडेल, लेखापाल

: नरेश ज्ञवाली, सिनियर गेमस्काउट

मुद्रण : मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौं ।

हाम्रो भनाई

नेपालमा वन्यजन्तु एवं जैविक विविधताको संरक्षण इतिहास कालदेखिनै विभिन्न कानूनी आधार लिएर हुदै आएको छ । यस कार्यलाई व्यवस्थित प्रभावकारी बनाउन राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ तर्जुमा गरेर कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यो ऐनको पाँचौ संशोधन (२०७३/१२/१७) हुँदा दफा १५ (ग) मा चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना एवं सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्था छ । नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७१/१०/२९ मा भक्तपुर जिल्लाको २४५.१६५ हेक्टर वन क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापना गर्ने, उद्यान स्थापनार्थ सम्पूर्ण व्यवस्था मिलाउन वन तथा वातावरण मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने, सोको लागि आवश्यक पर्ने रकमको व्यवस्था अर्थ मन्त्रालयले गर्ने, नेपालको अन्य स्थानमा पनि यस प्रकारका प्राणी उद्यानहरुको आवश्यकता र सम्भाव्यताको आधारमा स्थापना गर्ने कार्य अघि बढाउन वन तथा वातावरण मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने निर्णय भयो । सोही निर्णयको आधारमा नेपाल राजपत्र खण्ड ६४)काठमाडौं, चैत्र १६ गते, २०७१ साल (संख्या ४४ मा सूचना प्रकाशन गरेर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन र सामुदायिक वनहरुको २४५.१६५ हेक्टर क्षेत्रफलको वन क्षेत्रलाई राष्ट्रिय प्राणी उद्यान घोषणा गरिएको हो । यो नेपालको केन्द्रीयस्तरको पहिलो प्राणी उद्यान हो ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ मा चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु स्थापना एवं सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्था र राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सञ्चालन निर्देशिका, २०७२ मा निर्देशन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारमा राष्ट्रिय प्राणी उद्यानको सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि नीति, रणनीति, गुरुयोजना तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने, देशका विभिन्न स्थानमा प्राणी उद्यान स्थापना गर्नुपर्ने देखिएमा पहिचान गर्ने, निर्णयको लागि मन्त्रालयमा सिफासिर गर्ने र सोको अनुगमन तथा नियमन गर्ने गराउने व्यवस्था छ । नेपालको विभिन्न स्थानका सामुदायिक वन लगायत अन्य स्थानमा वन्यजन्तुको उद्दारका लागि स्थापना गरिएका केही चिडियाखानाहरु व्यवहारिक हिसाबले सञ्चालनमा आएका छन् । यसरी सञ्चालनमा आएका स्थानीयस्तरका चिडियाखानामा रहेका वन्यजन्तुको प्रजातिगत अभिलेख,बारबन्देज एवं खोरको व्यवस्था, आहारा, औषधोपचार, सुसारेको व्यवस्था र तिनीहरुको पालन पोषण र औषधोपचारमा विषयगत तालिम भए नभएको जनशक्ति आदिको बारेमा जानकारी लिन यस आ.व. (२०७५/०७६) को वार्षिक कार्यक्रममा मिनी जु अनुगमनको कार्यक्रम रहेको थियो । सोही कार्यक्रमअनुसार स्थानीयस्तरमा रहेका मिनी जुहरुको तोकिएको ढाँचाको फाराममा विवरण लिने कार्य गरिएको छ । त्यहि फारामअनुसारको विवरणलाई संक्षिप्तरुपमा तालिकीकरण गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

पर-स्थानीय जैविक विविधता संरक्षण पद्धतिका चिडियाखाना स्थापना र सञ्चालनबाट सङ्कटापन्न प्रजातिको संख्यामा वृद्धि, वन्यजन्तुको स्वभावबारेमा अध्ययन अनुसन्धान, जैविक विविधताबारे संरक्षण शिक्षा र मानव समुदायलाई आमोद-प्रमोदको अवसरसमेत प्रदान गर्दछ । यसको प्रभावकारी व्यवस्थापनको लागि सुधार गर्नुपर्ने अवस्थाको आँकलन र सुझावहरु कार्यान्वयन गर्ने महत्वपूर्ण विधि स्थलगत अवलोकन र अनुगमन नै हो । मिनी जुहरुको स्थलगत अवलोकन र अनुगमनको सिलसिलामा प्रदेश सरकार, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातारण मन्त्रालयहरु, प्रदेश वन निर्देशनालयहरु, डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरु एवं सदस्यहरु, चिडियाखाना व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु एवं अन्य स्थानीय सरोकारवालाहरुबाट यथेष्ट सहयोग पाएका छौं । यसको लागि राष्ट्रिय प्राणी उद्यान आभारी छ ।

अतः आगामी दिनहरुमा पनि यस प्रक्रियालाई निरन्तरता दिन सम्बद्ध सबै सरोकारवालाहरु एवं विद्धत वर्गको सदैव सहयोगको अपेक्षा राख्दछौं ।

राष्ट्रिय प्राणी उद्यान,
परिवार !

क्र.सं.	विषय-सूची	पृष्ठ संख्या

१. पृष्ठभूमि १

२. राष्ट्रिय प्राणी उद्यान सञ्चालनको कानूनी आधारशीला २

३. नेपालका मिनी जु अनुगमन ७

३.१. मिनी जु अनुगमनका उद्देश्य ७

३.२ मिनी जु विवरण ८

३.२.१. बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ८

३.२.२. जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह १३

३.२.३ कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्यापर्यटन क्षेत्र २०

३.२.४. कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र २५

३.२.५ बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र) २७

३.२.६. तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्दार केन्द्र) ३२

३.२.७. हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ३८

३.२.८ यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ४४

३.२.९. धनुषाधाम जैविक उद्यान, धनुषाधाम संरक्षित वन ४८

३.२.१०. शहीद स्मारक/चिडियाखाना ५४

३.२.११. पञ्चकन्या सामुदायिक वन, मैनीखोला पर्यापर्यटन क्षेत्र ६१

३.२.१२. ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन ६७

३.२.१३. शंकरनगर प्राणी उद्यान ७४

३.२.१४. मणिमुकुन्द सेन उद्यान संरक्षण समिति ८१

३.२.१५.पोखरा जुलोजिकल पार्क ८८

३.२.१६ राप्ती शान्ति उद्यान ९४

३.२.१७ महेन्द्र पार्क मिनी जु ९९

४. चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पतालसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था १०४

५. मिनी जुहरुको अनुगमनबाट देखिएको अवस्था १०६

६. निष्कर्ष एवं सुझाव १०७

क्र.सं.	विषय-सूची	पृष्ठ संख्या

७. अनुगमनको क्रममा लिईएका केहि फोटोहरु ११०

८. अनुसूचीहरु १३९

अनुसूची - १. नेपालका मिनी जु अनुगमन फाराम १३९

अनुसूची - २. नेपालका मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका १४३

अनुसूची - ३. वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका १५४

९. सन्दर्भ सामग्री १६४

१. पृष्ठभूमि :

नेपालका प्राचीनकाल, मध्यकाल र आधुनिककालमा समकालीन शासन प्रणालीमा जैविक विविधता संरक्षणमा लिखत, सनद, आदेश, उर्दी, ऐन एवं नियमावलीहरुको तजुमा र कार्यान्वयन गरेर कानूनी आधार लिएको देखिन्छ। यसरी जैविक विविधताको संरक्षण हुदै आएता पनि मुलुकी ऐन (२०१९) जारी भएपछि वन र वन्यजन्तुको संरक्षणका लागि अपराधजन्य कार्य नियन्त्रण गर्न दण्ड सजायँको व्यवस्था भएको पाईन्छ।

वन्यजन्तु संरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन २०२९ सालमा "राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन" विशेष ऐन तर्जुमा गरेर कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ। यो ऐनको पाँचौ संशोधन हुँदा चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना गर्न सकिने (दफा १५ ग) व्यवस्था गरिएको छ।

वन्यजन्तु संरक्षणको लागि मूलतः २ वटा पद्धतिहरु अपनाईएका छन्। पहिलोमा वन्यजन्तुको प्राकृतिक बासस्थानमा तिनीहरुको संरक्षण गर्ने। दोश्रोमा वन्यजन्तुलाई तिनीहरुको प्राकृतिक बासस्थानमा नभई, सीमित क्षेत्रफलको भू-भागमा कृत्रिम बासस्थान निर्माण गरेर वा घेराबारामा र कृत्रिम बासस्थानमा वन्यजन्तु राखिने चिडियाखानाले पनि सामान्यतया वन्यजन्तुको संख्या बढाउने प्रजनन् केन्द्र, सङ्कटापन्न एवं लोपोन्मुख प्रजातिको संरक्षण, घाईते तथा टुहुरा वन्यजन्तुको उपचार र हेरचाह, संरक्षण शिक्षाका साथै मानव जातिको लागि आमोद प्रमोद प्रदान गर्न सहयोग पुऱ्याउदछ।

नेपालमा व्यक्तिगत तवरमा नै भए पनि राणा प्रधानमन्त्री जुद्ध सम्शेरले ललितपुरको जावलाखेलमा वि.सं.१९८९ मा ६ हेक्टर (१२० रोपनी) क्षेत्रफलमा चिडियाखाना निर्माण गरेर संञ्चालनमा ल्याएका थिए। वि.सं.२००७ को राजनीतिक परिवर्तन पछि व्यक्तिगत चिडियाखानाको स्वामित्व नेपाल सरकारमा आयो। यसलाई वि.स.२०११ सालदेखि सर्वसाधारणलाई अवलोकन गर्नको लागि खुल्ला गरियो। सो चिडियाखाना वन तथा वातावरण मन्त्रालयको व्यवस्थापकीय जिम्मेवारीमा रहेकै अवस्थामा वि.स.२०५२ सालदेखि ३० वर्षको लागि व्यवस्थापन र संञ्चालनको जिम्मेवारी राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषलाई सुम्पिएको छ। हाल सो चिडियाखाना "सदरचिडियाखाना जावलाखेल" को नामले संञ्चालित छ। यो चिडियाखाना नै नेपालको पहिलो चिडियाखाना हो।

विगत केही वर्षदेखि वन्यजन्तु संरक्षण प्रति मानिसहरुको चासो बढ्नाले स्थानीयस्तरमा मुलुकको विभिन्न स्थानहरुमा चिडियाखानाहरु स्थापना र संञ्चालनमा ल्याइएकाछन्। वन्यजन्तु संरक्षणसंग सम्बन्धित राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ मा पाँचौ संशोधन (वि.सं.२०७३) अगाडिसम्म

चिडियाखाना स्थापना र संञ्चालनको व्यवस्था कानूनीरुपमा थिएन । सो ऐनको पाँचौ संशोधनबाट चिडियाखानाको स्थापना र संञ्चालन गर्ने कानूनी आधारशीला तयार भएको छ ।

२. राष्ट्रिय प्राणी उद्यान सञ्चालनको कानूनी आधारशीला :

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को पाँचौ संशोधन (२०७३/१२/१७) को दफा १५ (ग) मा चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्थाको साथसाथै राष्ट्रिय प्राणी उद्यानलाई व्यवस्थित तवरले सञ्चालन गर्न नेपाल सरकार (मा.मन्त्रीस्तर) को मिति २०७२/४/२० को निर्णयानुसार राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सञ्चालन निर्देशिका, २०७२ कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सञ्चालन निर्देशिका २०७२

नेपाल सरकार (मा.मन्त्रीस्तर) बाट स्वीकृत मिति २०७२।४।२०

भक्तपुर जिल्लाको २४५.१६५ हेक्टर वन क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापना गर्ने, उक्त राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापनार्थ सम्पूर्ण व्यवस्था मिलाउन वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने, राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापनाको लागि आवश्यक रकमको व्यवस्था अर्थ मन्त्रालयले गर्ने, नेपालको अन्य स्थानमा पनि यस प्रकारका राष्ट्रिय प्राणी उद्यानहरुको आवश्यकता र सम्भाव्यताको आधारमा स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाउन वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने भनी नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०७१/१०/२९ मा भएको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा उक्त केन्द्र संचालनको लागि निर्देशिका बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता भएको हुँदा नेपाल सरकार (मा. मन्त्रीस्तर) को मिति २०७२/४/२० को निर्णयानुसार यो निर्देशिका बनाई लागू गरिएको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** : (१) यस निर्देशिकाको नाम "राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सञ्चालन निर्देशिका, २०७२" रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

(क) "अध्यक्ष" भन्नाले निर्देशन समितिको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ख) "राष्ट्रिय प्राणी उद्यान" भन्नाले संरक्षण शिक्षा, मनोरञ्जन, प्रजनन्, वंशाणु श्रोतको संरक्षण, अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने उद्देश्यले जीवजन्तुहरु परस्थानमा प्रदर्शनीमा राखी

व्यवस्थापन गरिएको स्थान वा अन्तरराष्ट्रिय प्रचलन अनुसार स्थापना गरिने प्राणी उद्यान (नेसनल जुलोजिकल गार्डेन) लाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) "मन्त्रालय" भन्नाले वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(घ) "विभाग" भन्नाले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "सदस्य" भन्नाले निर्देशन समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निर्देशन समितिको अध्यक्षसमेतलाई जनाउँछ ।

(च) "सदस्य सचिव" भन्नाले निर्देशन समितिको सदस्य सचिव सम्झनु पर्छ ।

(छ) "केन्द्र" भन्नाले दफा ३ बमोजिम तोकिएको राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सम्झनु पर्छ ।

(ज) "निर्देशन समिति" भन्नाले दफा ४ बमोजिमको राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र संचालन निर्देशन समिति सम्झनु पर्छ

३. **राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र** : (१) मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७१।१०।२९ को निर्णयानुसार राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापना तथा संचालन गर्नको लागि सचिवालयको रुपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र तोकिने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको केन्द्र रहने स्थानको निर्धारण निर्देशन समितिको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

४. **निर्देशन समिति** : राष्ट्रिय प्राणी उद्यान स्थापना एवं सञ्चालन गर्नको लागि नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, नियमन, समन्वय तथा अनुगमन गर्ने उद्देश्यले देहायबमोजिमको "राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र संचालन निर्देशन समिति" रहनेछ :-

(क) सचिव, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय,	- अध्यक्ष
(ख) महानिर्देशक, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	- सदस्य
(ग) सहसचिव, अर्थ मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) महानिर्देशक, वन विभाग	- सदस्य
(ङ) महानिर्देशक, वनस्पति विभाग	- सदस्य
(च) महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग	- सदस्य
(छ) निर्देशक, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	- सदस्य
(ज) भक्तपुर जिल्ला सूर्यविनायक नगरपालिका प्रमुख	- सदस्य
(झ) मन्त्रालयले तोकेको नेपाल वन सेवाको राजपत्रांङ्कित प्रथम श्रेणीको अधिकृत	- सदस्य-सचिव

५. **निर्देशन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार** : यस निर्देशिकामा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तब्य र अधिकारको अतिरिक्त निर्देशन समितिको काम, कर्तय र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) राष्ट्रिय प्राणी उद्यानको सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति, रणनीति, गुरुयोजना तथा व्यवस्थापन योजना बनाउने र कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(ख) देशका विभिन्न स्थानमा प्राणी उद्यान स्थापना गर्नु पर्ने देखिएमा आवश्यकताको पहिचान गरी निर्णयको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्ने, र सोको अनुगमन तथा नियमन गर्ने गराउने ।

(ग) राष्ट्रिय प्राणी उद्यानको सञ्चालन एवं व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पर्ने प्राविधिक जनशक्ति तथा प्रविधिको विकास र वित्तीय स्रोत जुटाउन पहल गर्ने,

(घ) प्राणी उद्यानको व्यवस्थापन तथा समन्वय गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रियस्तरमा सम्पर्क निकायको रुपमा काम गर्ने,

(ङ) समस्याग्रस्त, घाईते, अपाङ्ग एवं टुहुरा वन्यजन्तुको उद्धार, उपचार, र पुनर्स्थापना गर्न गराउन आवश्यक पर्ने जनशक्ति तथा स्रोतसाधन उपलब्ध गराउने,

(च) संकटापन्न सूचीमा रहेका वन्यजन्तुको परस्थानीयरुपमा पालन, प्रजनन् र पुनर्स्थापना गर्ने कार्यका लागि सम्बद्ध निकायसंग समन्वय तथा पहल गर्ने,

(छ) प्राणी उद्यानको मापदण्ड तयार गरी नेपाल सरकारको स्वीकृतिको लागि सिफारिस गर्ने,

(ज) प्राणी उद्यानको प्रवेश दस्तूर तोक्ने निर्णयका लागि नेपाल सरकारमा सिफारिस गर्ने,

(झ) प्राणी उद्यान तथा वन्यजन्तु संरक्षणसंग सम्बन्धित संस्था वा निकायको मापदण्ड निर्धारणका लागि मन्त्रालयमा सिफारिससाथ पेश गर्ने तथा सम्बन्धित संस्था वा निकायलाई निर्देशन दिने,

(ञ) नेपाल सरकारले तोकेका अन्य कार्य गर्ने गराउने ।

६. **निर्देशन समितिको बैठकसम्बन्धी कार्यविधि** :(१) निर्देशन समितिको बैठक प्रत्येक चार महिनामा एक पटक बस्नेछ ।

तर आवश्यकता भएमा निर्देशन समितिको बैठक सोभन्दा बढी पटक पनि बस्न सक्नेछ ।

(२) अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य-सचिवले समितिको बैठक बोलाउने छ ।

(३) निर्देशन समितिमा तत्काल कायम रहेका कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा निर्देशन समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) निर्देशन समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मतसमेत दिनेछ ।

(५) निर्देशन समितिको बैठकको निर्णय अध्यक्षद्वारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(६) निर्देशन समितिको बैठकमा सम्बन्धित पदाधिकारी तथा विशेषज्ञलाई आमन्त्रित सदस्यको रुपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(७) निर्देशन समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि निर्देशन समिति आफैंले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

७. **सदस्य सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार** :(१) यस निर्देशिकामा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तब्य र अधिकारका अतिरिक्त सदस्य-सचिवको काम कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ ।

(क) सचिवालयको प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा काम गर्ने,

(ख) सचिवालयको प्रशासकीय काम कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्ने, गराउने,

(ग) वार्षिक वजेट कार्यक्रम तथा योजना तयार गरी स्वीकृतिका लागि निर्देशन समिति समक्ष पेश गर्ने,

(घ) निर्देशन समितिबाट स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयन गर्ने गराउने,

(ङ) वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी निर्देशन समिति समक्ष पेश गर्ने,

(च) राष्ट्रिय प्राणी उद्यानको काम कारवाहीसम्बन्धमा अन्य निकायसंग समन्वय गर्ने,

(छ) निर्देशन समितिबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएबमोजिमका अन्य कार्य गर्ने,

(ज) निर्देशन समितिबाट भएका निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(झ) निर्देशन समितिले तोकिदिएबमोजिमका अन्य काम गर्ने गराउने ।

८. **निर्देशन समितिले निर्धारण गरेको नीति, रणनीति तथा निर्देशन पालना गर्नुपर्ने** : निर्देशन समितिले निर्धारण गरेको नीति, रणनीति तथा निर्देशन पालना गर्नु सम्बद्ध सबै निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

९. **सचिवालयः** (१) निर्देशन समितिको निर्णयबमोजिमको दैनिक प्रशासनिक काम कारबाहीको लागि राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्रले सचिवालयको काम गर्नेछ ।

(२) सचिवालयको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) निर्देशन समितिले सम्पादन गर्ने काम कार्यबाहीमा निर्देशन समितिलाई सहयोग पुऱ्याउने,

(ख) बैठकको लागि प्रस्ताव तयार गर्ने,

(ग) निर्देशन समितिको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने,

(घ) निर्देशन समितिबाट तोकिएबमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

१०. **केन्द्रको लागि कर्मचारी खटाउन सक्ने** : राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्रको नियमित काम कारवाही सञ्चालन गर्नको लागि मन्त्रालयले नेपाल सरकारका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्न वा काजमा खटाउन सक्नेछ ।

११. **केन्द्रको वार्षिक बजेट व्यवस्था** : (१) राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्रको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था नेपाल सरकारको नियमित बजेटबाट व्यवस्थापन हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि केन्द्रको कार्य सञ्चालनको लागि आवश्यक रकम देहायबमोजिमका स्रोतबाट समेत व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ :-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) स्वदेशी व्यक्ति, संघ संस्था वा निकायबाट प्राप्त रकम,

(ग) विदेशी सरकार, संघ सस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,

(घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिम विदेशी सरकार, संघ सस्था वा व्यक्तिबाट रकम प्राप्त गर्नु अघि अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्रको नाममा रहने रकम निर्देशन समितिले तोकेको बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम वित्तीय कारोबार गर्न स्थापना भएको "क" वर्गको इजाजत प्राप्त कुनै बैंकमा खाता खोली जम्मा गरिनेछ ।

(५) केन्द्रको खाताको सञ्चालन सदस्य-सचिव वा निजले तोकेको अधिकृत र लेखा प्रमुखको संयूक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

१२. **लेखा र लेखा परीक्षण** : (१) केन्द्रको आयव्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको ढाँचा बमोजिम राखिने छ ।

(२) केन्द्रको लेखा परीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

१३. **निर्देशन दिन सक्ने** : मन्त्रालयले यस निर्देशिकाको कार्यान्वयन गर्न निर्देशन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ । त्यसरी दिइएको निर्देशन पालना गर्नु निर्देशन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१४. **प्रतिवेदन पेश गर्ने** : (१) निर्देश्न समितिले वर्षभरिमा आफूले सम्पादन गरेका मुख्य मुख्य काम कारवाहीहरु, कार्यान्वयन गरेको योजना तथा कार्यक्रम र सो अनुसार सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरुबाट भएका काम तथा हासिल गरेका उपलब्धीसमेत समावेश भएको वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ३ महिनाभित्र मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन निर्देशन समितिको निर्णय अनुसार केन्द्रले सार्वजनिक गर्नेछ ।

३. नेपालका मिनी जु अनुगमन :

३.१. मिनी जु अनुगमनका उद्देश्य

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को पाँचौं संशोधन (२०७३/१२/१७) भएपश्चात् स्थानीयस्तरमा समेत चिडियाखाना स्थापना एवं सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्था छ । स्थानीयस्तरमा सञ्चालन भएका चिडियाखानाहरुको अभिलेखीकरण र अनुगमन गर्नको लागि प्राणी उद्यानका कर्मचारीहरुबाट तोकिएको ढाँचामा विवरण/अभिलेख लिने काम भएको छ । यसरी स्थानीयस्तरमा सञ्चालन भएका अधिकांश चिडियाखाना सामुदायिक वन क्षेत्रभित्र रहेका छन् । चिडियाखानाको शुरुवात असहाय, टुहुरा, बिरामी तथा घाइते वन्यजन्तुलाई उद्दार गरी जीवन रक्षार्थ राखिएका स्थानहरुले नै चिडियाखानाको रुप लिएको पाईन्छ । मिनी जु अनुगमनका उद्देश्यहरु बुँदागतरुपमा तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ ।

(क) नेपालका मिनी जुहरुको अवस्थाबारे विवरण संकलन गर्ने ।

(ख) मिनी जुमा भएका वन्यजन्तुको अवस्थाबारे अनुगमन गर्ने ।

(ग) मिनी जु व्यवस्थापनमा देखिएका समस्याहरुबारे अध्ययन गर्ने ।

(घ) आगामी दिनहरुमा उचित तरिकाले वन्यजन्तुको खोर एवं बारबन्देजको अवस्था, हेरचाह, आहारा, स्वास्थ्य परीक्षण तथा कार्यालय व्यवस्थापनको अवस्था आँकलन गरी सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुमा सल्लाह एवं निर्देशन दिने ।

३.२ मिनी जु विवरण :

३.२.१. बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

१. चिडियाखानाको नाम :- बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, धाईजन/मेचीनगर नगरपालिका, झापा ।

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- शम्भु राजवंशी

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८०४९६२३९८

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- धाईजन नगरपालिका वडा नं. ७, ८ र ९ र मेचीनगर नगरपालिका वडा नं.३ कुवँरबस्ती, झापा ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- ६०७५०८

Y- Co-ordinate:- २९५१६८५

२.२ उचाई :- १३७ मि.

२.३ मोहडा :- समथर

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गबाट उत्तर ।

३.स्थापना मिति :- वि.सं. २०५३ सालमा सामुदायिक वनको स्थापना भई वि.सं. २०७० सालबाट वन्यजन्तु राख्न थालिएको हो ।

४.स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :-

५.क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- सा.व. १५० हे.

६.जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार/मुख्य प्रजातिमा साल, अस्ना,कर्मा,बोटधयँरो ।

७.वन्यजन्तुसम्बन्धी विवरण :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
रतुवा	१	१	१	
नीलगाई	१	१	१	
चित्तल	७	७	४	
दुम्सी	१	१	१	

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मुजुर	१	१	१	
ईमु	२	२		
अष्ट्रिच	१	२		१ वटा घाईते भई मृत्यु भएको

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१	३		

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :-

७.२.२ पंक्षी :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय

७.२.३ सरिसृप :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.२ पंक्षी :- अष्ट्रिच (हालको संख्या १, गतवर्षको संख्या २ मध्ये १ वटा मरेको)

७.३.३ सरिसृप :- अजिङ्गर (हालको संख्या १, गतवर्षको संख्या ३ मध्ये २ वटा मरेको)

९. आय स्रोत :

९.१ अनुदान :- आ.व. २०७६/०७७ मा पर्यापर्यटन विकास गर्न टिकट काउण्टर, शौचालय, प्रतिक्षालय, घेराबार निर्माणको लागि रु.५०,००,०००।- प्रदेश मन्त्रालयबाट प्राप्त ।

९.२ प्रवेश शुल्क तथा अन्य मनोरञ्जन शुल्क :- प्रवेश शुल्क रु.३०।-, डुङ्गा शुल्क रु.५०।-, घोडा सवारी रु.२०।- देखि रु.५०।- सम्म,

९.३ पर्यटक विवरण :- प्रतिदिन १०० जनासम्म ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- वन पैदावार बिक्री वितरणबाट प्राप्त हुने आम्दानीबाट व्यवस्थापन गरिएको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- ठीकै ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- पशु स्वास्थ्य चिकित्सक ल्याई उपचार गराउने गरिएको छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छैन ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- १ जना पुरुष कर्मचारी कार्यरत रहेको ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- सुसारे १

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- अभिलेख छैन तर मुचुल्का तयार गर्ने गरिएको छ ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- दक्ष जनशक्तिको अभाव छ ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- आहारा आन्तरिक स्रोतबाट व्यवस्थापन गरिदैं आएको छ ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- भेटेनरी उपचार, आहारा व्यवस्थापन ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- मलको रुपमा प्रयोग गरिएको छ ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- स्थानीय बासिन्दाहरु सकारात्मक छन् ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- क्षेत्र विस्तार गर्ने योजना रहेको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- नजिकै मानवबस्ती रहेको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको	गरेको	मिति		
१	नीलगाई			१	डि.व.का.	२०७४		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
२	चित्तल		३	४	सा.व. र डि.व.का.	२०७२		सामान्य	सामान्य	गरेको	४			
३	रतुवा		१		स्थानीय घर	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
४	दुम्सी			१	सा.व.उ.स.	२०७२		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
५	अजिङ्गर	वयस्क	१		डि.व.का.	२०७४		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
६	मयुर	वयस्क		१	सा.व.	२०७४		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
७	अष्ट्रिच	बच्चा	१		वनकैया	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
८	इमु	बच्चा	१	१	वनकैया	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, झापा

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	नीलगाई	काठ/तारजाली	१००	८०	६				
२	चित्तल	काठ/तारजाली	२००	१५०	६				
३	रतुवा	काठ/तारजाली/सिमेण्ट	३१	६	६				
४	दुम्सी	काठ/तारजाली	८	८	६				
५	अजिङ्गर	काठ/तारजाली/सिमेण्ट	८	८	६				
६	मयुर	काठ/तारजाली	४.३	४	३				
७	अष्ट्रिच	काठ/तारजाली	९०	२५	६				
८	इमु	काठ/तारजाली	९०	१५	६				

३.२.२. जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र कनकाई नगरपालिका वडा नं.१ र २ झापा ।

१. चिडियाखानाको नाम :- जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- ख्यामराज सिटौला

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८५२६७७१२३, ९८०७९४८४२२

१.३ Email :- khyamrajsitaula@gmail.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- कन्काई नगरपालिका वडा नं.१ र २ झापा ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- ५९०८०४

Y- Co-ordinate:- २९४८३७३

२.२ उचाई :- ९५ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गबाट १ कि.मि. उत्तर ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं.२०५२ मा डिभिजन वन कार्यालय झापामा दर्ता भएको छ ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :- वि.सं.२०५२ मा सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण भएको र वि.सं. २०६२ बाट वन्यजन्तु पालन र सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापनको कार्य सुरुवात भएको थियो ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ४३४.१९ हे.

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार/(मुख्य प्रजातिमा साल, अस्ना)

७. वन्यजन्तुसम्बन्धी विवरण :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चितुवा	१			
चरीबाघ	२	२	१	१
नीर बिरालो	१	१	१	१
वन बिरालो	१	१	१	
नीलगाई	२	२		
रतुवा	७	४	३	
चित्तल	४५	३६	३०	२०
लङ्गुर	१	१		
काठे भालु	१	१	१	१
सेतो मुसा	५०	४५	४०	२०
लोर्खके	१	१	१	

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
लाटोकोसेरो	३	३	३	२
हिमाली गिद्द	३	३	३	१
मलाह हुचिल	२	२	२	१
चिल	२	२	१	१
भूँडीफोर गरुड	२	२	२	२
लव बर्ड	४०	३५	३०	२०
मयुर	२	२	२	२
इमु	२	२	२	
टर्की	२	२	२	
अष्ट्रिच	१	२	२	
राजहाँस	४०	३५	३०	२०

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	७	७	५	३
कछुवा	७	९	९	५ (२ वटा सालबारी कछुवा संरक्षण केन्द्रलाई दिएको)

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :- डिभिजन वन कार्यालय, स्थानीय बासिन्दाहरु तथा सामुदायिक वनमा घाईते तथा संकटमा परेका वन्यजन्तु ल्याउने गरेका छन् ।

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.३ सरिसृप :- अजिङ्गर (हालको संख्या ०, गतवर्षको संख्या १ घाइते अवस्थामा ल्याएको र मरेको)

९. आय स्रोत :

९.१ अनुदान :-

- करिब १० विगाहा जग्गामा चित्तलको इन्क्लोजर निर्माण गर्नको लागि प्रदेश सरकारबाट रु.७५,००,०००।- र समूहको कोषबाट रु.१०,००,०००।- प्राप्त ।
- सिमसार संरक्षण तथा विस्तारको लागि प्रदेश सरकारबाट रु.३०,००,०००।- प्राप्त ।

९.२ अन्य शुल्क :- प्रवेश शुल्क रु.५०।-, डुङ्गा शुल्क रु.५०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- प्रतिदिन ७०० जना ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- प्रवेश शुल्कबाट व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- स्थानीय पशु चिकित्सकमार्फत पटक-पटक चेकजाँच तथा उपचार गरिन्छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- डिभिजन वन कार्यालयका प्राविधिकमार्फत गरिन्छ ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :- जम्मा १९ (पुरुष ८ र महिला ११)

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- नभएको तर कर्मचारीहरुलाई कृषि, पशुसम्बन्धीको तालिमहरुमा पठाउने गरेको ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- २ पुरुष

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- सुसारे - १७

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- व्यवस्था छ ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- वन्यजन्तुको आवश्यकता अनुसारको वासस्थानको व्यवस्थापनमा अभाव । दक्ष जनशक्तिको अभाव ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, WWF तथा अन्य संरक्षणसम्बन्धी काम गर्ने संघसंस्थाहरुसँग समन्वयमा समस्याहरुको समाधान गर्ने गरेको ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- पशु चिकित्सकबाट उपचार विज्ञहरुसँगको समन्वयमा गरिने गरेको ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- डम्पिङ्ग गर्ने गरेको र फोहोरको प्रकृतिअनुसार मलको रुपमा प्रयोग गर्ने गरिएको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- यस समितिबाट जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु हरेक महिना समुदायमा सञ्चालन गरिन्छ र समुदाय सकारात्मक छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- क्षेत्र विस्तार गर्ने योजना अगाडि बढिरहेको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- दक्षिणतर्फ मानव बस्ती रहेको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चितुवा		१		डि.व.का.	२०७४		घाईते	राम्रो					
२	चरी बाघ		१	१	डि.व.का.	२०७३		सामान्य घाईते	राम्रो					
३	वन विरालो		१		डि.व.का.	२०७३		राम्रो	राम्रो					
४	नीर विरालो		१		उद्दार गरि ल्याएको	२०७०		सामान्य घाईते	राम्रो					
५	नीलगाई			२	स्थानीयबाट उद्दार गरिएको	२०७३		घाईते	राम्रो					
६	काठे भालु			१	स्थानीय/डि.व.का./चटक देखाउनेबाट उद्धार	२०७१		राम्रो/घाईते	राम्रो					
७	चित्तल		२५	२०	उद्दार गरि ल्याएको	२०६६		राम्रो	राम्रो	गरेको	४०	२०७२/७३		
८	रतुवा		३	४	उद्दार गरि ल्याएको	२०७०		घाईते	राम्रो	गरेको	५			
९	लङ्गुर		१		स्थानीय	२०७३		राम्रो	राम्रो					
१०	लोखर्के		१		इलाम	२०७२		घाईते	राम्रो					
११	सेतो मुसा		२०	३०	स्थानीय	२०६९		राम्रो	राम्रो	गरेको	३०			
१२	अजिङ्गर		२	५	जलथल	२०६५		घाईते	राम्रो					
१३	हिमाली गिद्द			३	इलाम	२०६९		घाईते	राम्रो					
१४	मयुर		१	१	चारआली	२०६८		घाईते	राम्रो					
१५	चिल		१	१	इलाम	२०६९		घाईते	राम्रो					
१६	भूँडीफोर गरुड		१	१	मोरङ	२०६८		घाईते	राम्रो					
१७	लाटोकोसेरो		१	२	इलाम	२०६८		घाईते	राम्रो					
१८	मलाह हुचिल		१	१	इलाम	२०६८		घाईते	राम्रो					
१९	अष्ट्रिच		१											
२०	ईमु		२		देवल	२०६८		सामान्य घाईते	राम्रो					

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
२१	टर्की		१	१										
२२	राजहाँस		१५	२५										
२३	लव बर्ड		१४	२६	काकडभिट्टा	२०६७		सामान्य घाईते	राम्रो	गरेको				
२४	कछुवा		७		स्थानीय	२०६६		घाईते	राम्रो					

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चितुवा	फलाम/सिमेन्ट/तारजाली	२२	१७	१२	१०	आन्तरिक	२०७४	
२	चरी बाघ	काठ/तारजाली/पिलर/जस्तापाता	१०	१०	१०	४		२०६८	
३	नीलगाई	तारजाली/सिमेन्ट पिलर	३००	६०	७	७		२०७२	६ कट्ठा क्षे.
४	काठे भालु	फलाम/काठ/जस्तापाता	२७	१२	८	१०		२०६८	
५	चित्तल	तारजाली/काठको पिलर				१५		२०७१	
६	रतुवा	तारजाली/सिमेन्ट पिलर	१५०	८०	७	५		२०६६	
७	वन बिरालो	काठ/तारजाली/पिलर/जस्तापाता	१०	१०	१०			२०६७	
८	नीर बिरालो	काठ/तारजाली/पिलर/जस्तापाता	१०	१०	१०	८		२०६८	
९	लङ्गुर	तारजाली/काठ/सिमेन्ट	१५	१०	१०	४		२०६८	
१०	अजिङ्गर	काठ/तारजाली/सिमेन्ट/जस्तापाता	३०	१५	१०	८		२०७०	
११	गिद्द	तारजाली/पिलर	३०	१०	१०	७		२०६९	
१२	मयुर	तारजाली/पिलर	१२	१२	१५	३		२०६८	

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१३	चिल	तारजाली/पिलर	२०	१०	२५	२	आन्तरिक	२०६८	
१४	भूँडीफोर गरुड	तारजाली/पिलर	३०	१५	३०	५		२०६७	
१५	लोखर्के	काठ/तारजाली/जस्तापाता	५	५	७	३		२०७०	
१६	ईमु	तारजाली/पिलर	२००	१००	७	७		२०७२	
१७	कछुवा	तारजाली/पिलर/कङ्क्रीट	१०	१०	७	४		२०७३	
१८	हुचिल	तारजाली/पिलर	२६	१२	३०	५		२०७०	
१९	सेतो मुसा	तारजाली/पिलर							
२०	मलाह हुचिल	तारजाली/पिलर							
२१	लव बर्ड	तारजाली/पिलर							
२२		जम्मा				१२०			

३.२.३ कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्यापर्यटन क्षेत्र, मेचीनगर नगरपालिका वडा नं.११ र १२, धाईजन झापा ।

१. चिडियाखानाको नाम :- कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्या-पर्यटन क्षेत्र

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- युवराज भट्टराई

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८०६०२४६५४

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- मेचीनगर नगरपालिका वडा नं. ११ र १२ धाईजन, झापा ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- ६०६९४८

Y- Co-ordinate:- २९४९८५७

२.२ उचाई :- १४० मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गबाट १.५ कि.मि. उत्तर ।

३. स्थापना मिति :- वि.स.२०५२ मा सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण भई पर्या-पर्यटन क्षेत्रको स्थापना वि.स.२०७३ मा भएको हो ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :-

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- १२.५ हेक्टर

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार/(मुख्य प्रजाति साल, गोरखाली रवर उद्योगको पहलमा रवरको वृक्षारोपण)

७. वन्यजन्तुसम्बन्धी विवरण :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
बाँदर	२	२		
लङ्गुर	२	२		
बँदेल	१			
चरी बाघ	१			
नीर बिरालो	१			
चित्तल	१	१		

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
हिमाली गिद्द	१			
मुजुर	१			
भूँडीफोर गरुड	१			
लाटोकोसेरो	२ (२०७६ बैशाख)			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
कछुवा	६	४		

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :-

७.२.१ स्तनधारी :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय

७.२.२ पंक्षी :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय

७.२.३ सरिसृप :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय

७.२.४ उभयचर :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय

७.२.६ अन्य :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.३ सरिसृप :- अजिङ्गर (हालको संख्या ०, गतवर्षको संख्या २, मरेको)

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- प्रदेश सरकारबाट रु.५०,००,०००।-, मेचीनगर नगरपालिकाबाट रु.२,००,०००।- र समूहको आफ्नै कोषबाट रु.२,७०,०००।- सिमसारमा ओभर ब्रिज निर्माण गर्न अनुदान प्राप्त भएको छ ।
- जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय ।

९.२ प्रवेश शुल्क तथा अन्य मनोरञ्जन शुल्क :- रु.१०।- र डुङ्गा शुल्क रु.३०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- ६० जना प्रतिदिन ।

९.४ अन्य :- प्रवेश शुल्क, वन पैदावार बिक्री वितरण, रवर उत्पादन ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- आन्तरिक आम्दानीबाट व्यवस्थापन गरिन्छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- राम्रो रहेको छ ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- स्थानीय पशु चिकित्सकमार्फत वर्षैभरि निःशुल्क रुपमा स्वास्थ्य जाँच गराईन्छ ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छैन ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- १ जना पुरुष कार्यरत रहेको ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- सुसारे १ जना

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- अभिलेख छैन तर मुचुल्का तयार गरेर राखिन्छ ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- आर्थिक समस्या, दक्ष जनशक्तिको कमी ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- वन पैदावार बिक्री वितरणबाट आएको आम्दानीबाट वन्यजन्तुको व्यवस्थापन गरिदैं आएको छ ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

- फोहोर व्यवस्थापन
- खोर/केज निर्माण
- भेटेनरीको आवश्यकताअनुसार सहयोग ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :-

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- जनताहरु संरक्षण गर्नुपर्छ भन्नेमा सकारात्मक धारणाका छन् । संरक्षणसम्बन्धी शिक्षाको आदान-प्रदान भएको छैन ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- क्षेत्र विस्तार गर्ने योजना रहेको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- आसपासमा मानव बस्तीहरु रहेका छन् ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्या-पर्यटन क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चरी बाघ	वयस्क	१		जङ्गलबाट उद्दार	२०७३		राम्रो	राम्रो					
२	नीर बिरालो	वयस्क	१		जङ्गलबाट उद्दार	२०७३		राम्रो	राम्रो					
३	चित्तल	वयस्क		१	स्थानीय जङ्गल	२०७३		राम्रो	राम्रो					
४	बँदेल	वयस्क		१	स्थानीय टोलबाट उद्दार	२०७४		राम्रो	राम्रो					

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्या-पर्यटन क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
५	बाँदर	वयस्क	१	१	स्थानीय/ डि.व.का.	२०७३		घाईते	राम्रो					
६	लङ्गुर	वयस्क	१	१	स्थानीय/ सुरुङ्गा स.डि.व.का.	२०७४		भाले घाईते/ पोथी राम्रो	राम्रो					
७	हिमाली गिद्द	वयस्क	१		जङ्गलबाट उद्दार	२०७४		घाईते	राम्रो					
८	मयुर	वयस्क	१		घरमा पालेको अवस्थाबाट ल्याएको	२०७४		राम्रो	राम्रो					
९	भूँडीफोर गरुड	वयस्क	१		करेन्ट लागि घाईते भएको	२०७५		घाईते	१ वटा आँखाले काम नगरेको, अपाङ्ग रहेको ।					
१०	लाटोकोसेरो	वयस्क	१	१										
११	कछुवा	वयस्क	६											

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्या-पर्यटन क्षेत्र

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	बाँदर	फलामको केज	५	४	४				
२	लङ्गुर	काठ/तारजाली	२०	९	१०				
३	चित्तल	काठ/तारजाली	१०	८	६				
४	नीर बिरालो	काठ/तारजाली	१०	८	६				
५	चरी बाघ	काठ/तारजाली/फलामे रड	१०	८	६				
६	बनेल	काठ/तारजाली/फलामे रड							
७	गिद्द	काठ/तारजाली	१०	१०	१०				
८	मयुर	काठ/तारजाली	३०	९	१०				
९	भूडींफोर गरुड	काठ/तारजाली	३०	९	१०				
१०	हुचिल	काठ/तारजाली	६	४	४				

३.२.४. कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र (Turtle Rescue & Conservation Centre)

१. चिडियाखानाको नाम :- कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र (Turtle Rescue & Conservation Centre), अर्जुनधारा नगरपालिका-११, बुडोहोली, झापा (शहीद स्मृति उद्यान, अर्जुनधारा नगरपालिका वडा नं.११, बुडोहोली, सालबारी, झापा)

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- तपिलप्रकाश राई

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८४२६५४८०३

१.३ Email : – arco.nepal@gmail.com

१.४ Website : – www.arco-nepal

२. स्थान :- अर्जुनधारा नगरपालिका वडा नं. ११, बुडोहोली, सालबारी, झापा ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- ६०१०३३

Y- Co-ordinate:- २९५०७५२

२.२ उचाई (समुन्द्री सतहदेखि) :- १७७ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गको शनिचर चोकबाट २ कि.मि. उत्तर

३. स्थापना मिति :- वि.सं.२०६९/१/१० गते (ई.सं. २०१२ अप्रिल २२) ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :-

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ४ हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार/मुख्य प्रजाति साल)

७. वन्यजन्तुसम्बन्धी विवरण :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
पहेँलो टाउके कछुवा	७			
ध्वाँसे कण्ठे पाते कछुवा	३			
थोप्ले पोखरी कछुवा	२			
पहेँलो भुँडीधुरी कछुवा	२			
ढकनी नरम खबटे कछुवा	१५			
मयुर प्वाँखे नरम खबटे कछुवा	१			
जम्मा	३०			

९. आय स्रोत :

९.१ अनुदान :-

९.२ प्रवेश शुल्क :- नेपाली- रु.२०।-, सार्क मुलुक- रु.५०।- र अन्य विदेशी राष्ट्र- रु.१००।-

९.३ पर्यटक विवरण :-

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :-

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :-

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- पुरुष १ जना र महिला १ जना जम्मा २ जना कार्यरत ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :-

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र (Turtle Rescue & Conservation Centre), अर्जुनधारा नगरपालिका-११, बुडोहोली, सालबारी, झापा ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. लाखमा	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (मी.)	चौडाई (मी.)	उचाई (मी.)				
१	कछुवा	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१२	८	३				

३.२.५ बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र), बेलबारी नगरपालिका वडा नं.४, मोरङ

१. चिडियाखानाको नाम :- बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र)

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- डम्बर बस्नेत

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८५२०५७५५६

१.३ Email :- betanasimsarcfug@gmail.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- बेलबारी नगरपालिका वडा नं. ४ बेतना, मोरङ ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- ५४२९५३

Y- Co-ordinate:- २९४८७७९

२.२ उचाई :- १०९ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गबीच रहेको सामुदायिक वन ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०७२ मा सामुदायिक वनको रुपमा डिभिजन वन कार्यालयमा दर्ता भई वि.सं. २०७५ देखि संरक्षणका कार्यहरु हुँदै आएको छ ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :-

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- १७४.९१ हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- साल, कदम र सिसौं ।

७. वन्यजन्तुसम्बन्धी विवरण :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
बाँदर	८	११	११	
लङ्गुर	१	१		
चित्तल	१४	७	२	
नीलगाई	१	१		
वन बिरालो	३	३		
नीर बिरालो	३	३		
गिनी पिग	४५			
दुम्सी	१	१		
खरायो (अङ्गोरा)	५	५		

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
हिमाली गिद्द	१			
हुचिल	४	४		

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	४	२		

७.१.४ उभयचर (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

७.१.५ माछा (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- माछा पालन समितिबाट हुने गरेको छ

७.१.६ अन्य (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- यस सिमसारमा प्राकृतिक वासस्थानमा चार प्रजातिका कछुवा छन् ।

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :- स्थानीय, डिभिजन वन कार्यालय र समिति आफैँ पनि अरुले खबर गरेपश्चात् उद्दार गरी ल्याउने गरेको छ ।

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.१ स्तनधारी :- (हालको संख्या .., गतवर्षको संख्या १ चित्तल, २ वर्ष अघिको संख्या . ५ वर्ष अघिको संख्या ..)

७.३.२ पंक्षी :- गरुड (हालको संख्या १)

७.३.३ सरिसृप :- (हालको संख्या ...,गतवर्षको संख्या १ अजिङ्गर, २ वर्ष अघिको संख्या ..,५ वर्ष अघिको संख्या ...)

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :- पर्यटन बोर्ड/नगरपालिका/डिभिजन वन कार्यालय/प्रदेश सरकारबाट निर्माणमा प्राप्त भएको छ ।

९.२ प्रवेश/मनोरञ्जन/अन्य शुल्क :-

- प्रवेश शुल्क - रु.३०।-
- डुङ्गा शुल्क - रु.१५०।-
- हल भाडावापत् - रु.१५००।-
- वनभोज स्थल प्रयोग शुल्क - रु.६००।-

९.३ पर्यटक विवरण :- दैनिक करिब ६०० जनाले भ्रमण गर्दछन् ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- आन्तरिक आम्दानीबाट व्यवस्थापन गरिन्छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- स्थानीय पशु सेवा केन्द्रबाट पशु स्वास्थ्य चिकित्सकमार्फत उपचार गराईन्छ ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :-पोष्टमार्टमको व्यवस्था छैन । डिभिजन वन कार्यालयका प्रतिनिधिको रोहवरमा मुचुल्का तयार गरिन्छ ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :- पुरुष ११ जना र महिला १ जना जम्मा १२ जना कार्यरत छन् ।

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- सुसारे ६ जना

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- १ जना पुरुष कार्यरत रहेको ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- अभिलेखको व्यवस्था भएको ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- प्राविधिक ज्ञान र दक्ष जनशक्तिको कमि ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- पशु चिकित्सकबाट आवश्यकता अनुसारको सहयोग लिईएको छ । आहाराको व्यवस्थापन ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- जनचेतना अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम सञ्चालन । भेटेरिनरी उपचार

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- डम्पिङ्ग र मलको रुपमा प्रयोग गर्ने गरिएको छ ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- संरक्षण शिक्षा प्रदान गर्दै आएको छ । यस समितिबाट समुदाय विकासका कार्यक्रमहरु जस्तै कल्भर्ट निर्माण, बाटो निर्माण, खेलकुद, छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरेको कारण स्थानीय समुदायहरु यस बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहप्रति सकारात्मक छन् ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- क्षेत्र विस्तारको सम्भावना छैन तर पर्यटन विकासको लागि अन्य सामुदायिक वनहरुसँग connectivity बढाउने योजना रहेको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- राजमार्गदेखि दक्षिण-पश्चिममा बस्ती छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र),

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	बाँदर	वयस्क	५	३	स्थानीय	२०७३		सामान्य	सामान्य					
२	लङ्गुर		१		स्थानीय	२०७३		सामान्य	सामान्य					
३	चित्तल		५	९	स्थानीय, सा.व.	२०७३		सामान्य	सामान्य	गरेको	२	२०७४		
४	नीलगाई		१		स्थानीय, सा.व.	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
५	वन बिरालो		२	१	स्थानीय	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
६	नीर बिरालो		२	१	स्थानीय	२०७४		सामान्य	सामान्य	नगरेको				

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र),

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्घ-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
७	गिनी पिग		२०	२५	स्थानीय	२०७४		सामान्य	सामान्य	गरेको				
८	दुम्सी	बच्चा	१		इ.प्र.का.	२०७४		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
९	सेतो खरायो		२	३		२०७४								
१०	हिमाली गिद्द			१	समिति	२०७४		कमजोर	सामान्य	नगरेको				
११	लाटोकोसेरो		२	२	डि.व.का., स्थानीय	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				
१२	अजिङ्गर		१	३	डि.व.का., स्थानीय	२०७३		सामान्य	सामान्य	नगरेको				

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- बेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्दार केन्द्र)

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	बाँदर	काठ/तारजाली/रड/प्लाई	८	८	७	जम्मा रु.२० लाख मात्र	आन्तरिक स्रोतबाट निर्माण गरिएको ।	२०७२ असारबाट निर्माण गरिएको ।	
२	लङ्गुर	काठ/तारजाली/रड/प्लाई	१६	८	७				
३	चित्तल	काठको पिलर/तारजाली							५ कट्ठा
४	नीलगाई	काठको पिलर/तारजाली							५ कट्ठा
५	वन बिरालो	काठ/तारजाली/जस्तापाता	१८	७	७				
६	नीर बिरालो	काठ/तारजाली/जस्तापाता	६	४	६				
७	गिनी पिग	काठ/तारजाली	६	४	७				
८	दुम्सी	काठ/तारजाली/रड/प्लाई	८	७	९				
९	गिद्द	काठ/तारजाली/जस्तापाता	१२	१४	२०				
१०	हुचिल	काठ/तारजाली/जस्तापाता							पहिलो तल्लामा अजिङ्गर र दोस्रो तल्लामा हुचिल राखिएको
११	अजिङ्गर	काठ/तारजाली/जस्तापाता	१२	१४	१०				
१२	खरायो (अङ्गोरा)	काठ/तारजाली/जस्तापाता	७	५	७				

३.२.६. तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्दार केन्द्र), इटहरी उप-महानगरपालिका वडा नं.२ र ३ सुनसरी ।

१. चिडियाखानाको नाम :- तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्दार केन्द्र)

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- अध्यक्ष- वीरबहादुर लिम्बु, कोषाध्यक्ष- लक्ष्मीप्रसाद खनाल

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८४२०४०४३३-अध्यक्ष र ९८४२१३६५३७-कोषाध्यक्ष

१.३ Email :- limbubb11@gmail.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- इटहरी उप-महानगरपालिका वडा नं.२ र ३ तालतैया, सुनसरी ।

२.१ GPS Co-ordinate :-

X- Co-ordinate:- ५२९९६०

Y- Co-ordinate:- २९५३२२३

२.२ उचाई :- ११८ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- इटहरी चोकबाट ५ कि.मि. उत्तर एवं तरहराबाट २ कि.मि. पूर्व ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०६६ मा तालतलैया विकास तथा संरक्षणा समितिको नामबाट स्थापना भई जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सुनसरीमा वि.सं.२०६७ जेष्ठ २ गते दर्ता भएको हो ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :- जोखिममा रहेका पशुपंक्षीको उपचार गरी प्राकृतिक वासस्थानमा छोड्ने र बिरामी र अशक्त अवस्थामा रहेका वन्यजन्तु यहीँ संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ७६.७५ हेक्टर सामुदायिक वन ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार/मुख्य प्रजातिमा साल, टिक, कदम, मसला ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	६	५	४	
लगुना	१	१	१	
बाँदर	१०	८	५	३
स्याल	१	२	२	
चरी बाघ	१	१	१	१
दुम्सी	३	३	३	
नीर बिरालो	१			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मयुर	२	२		
महाकौशिक	२			
लाटोकोसेरो	३			
टर्की	५	२		
थाइल्याण्ड कुखुरा	७	२		
चिल	१			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
कछुवा	४	४	४	
अजिङ्गर	१	२	२	

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :-

७.२.१ स्तनधारी :- स्थानीय बासिन्दाहरुले भेटाएर ल्याएको, सामुदायिक वन, डिभिजन वन कार्यालयहरुबाट उद्दार गरेर ल्याएको ।

७.२.२ पंक्षी :- स्थानीय बासिन्दाहरुले भेटाएर ल्याएको, सामुदायिक वन, डिभिजन वन कार्यालयहरुबाट उद्दार गरेर ल्याएको ।

७.२.३ सरिसृप :- स्थानीय बासिन्दाहरुले भेटाएर ल्याएको, सामुदायिक वन, डिभिजन वन कार्यालयहरुबाट उद्दार गरेर ल्याएको ।

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.१ स्तनधारी :- सालक (हालको संख्या ०, ३ वर्ष अघिको संख्या १)

७.३.२ पंक्षी :-

- धनेश (२ वर्ष अघिको संख्या १, बर्ड फ्लुको आशंका)
- मुजुर (२ वर्ष अघिको संख्या २)
- टर्की (२ वर्ष अघिको संख्या ६)
- गिद्द (२ वर्ष अघिको संख्या १)
- लाटोकोसेरो (२ वर्ष अघिको संख्या ६)

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :- इटहरी उप-महानगरपालिका, पर्यटन मन्त्रालय, नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान, इटहरी उद्योग वाणिज्य संघ तथा विभिन्न सहकारीहरुबाट निर्माणको लागि सहयोग प्राप्त ।

९.२ प्रवेश तथा अन्य मनोरञ्जनवापत्को शुल्क :-

- प्रवेश शुल्क रु.१०।-
- डुङ्गा रु.५०।-
- घोडाचढी रु.५०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- दैनिक ५०० जनाले भ्रमण गरेको ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना,दाना,पानी)को स्रोत :- पर्यटक प्रवेश तथा अन्य मनोरञ्जनात्मक शुल्कबाट उठाईने रकम आम्दानीबाट व्यवस्थापन हुने गरेको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- पशु स्वास्थ्य सेवा केन्द्रका पशु चिकित्सकबाट हुने गरेको छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- पशु स्वास्थ्य प्राविधिकले उपचार गर्ने गरेको छ । नजिकै पशु अस्पताल नभएकोले बनाउन आवश्यक रहेको छ ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छैन । मुचुल्का उठाउने गरिएको छ ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :- पुरुष ८ जना र महिला २ जना जम्मा १० जना कार्यरत छन् ।

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- १ जना पुरुष

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- ६

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- छ ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- प्रत्येक वन्यजन्तुको बानी व्यवहारको ज्ञानको कमिको कारणले उपयुक्त हेरचाह व्यवस्थापन गर्न कठिनाई ।
- उचित बासस्थानको कमी
- दक्ष जनशक्ति प्राविधिकको अभाव

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवम्बन गरिएका प्रयासहरु :- पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सकसँग समन्वय ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- स्थानीय सीप ज्ञानको प्रयोग हुने गरेको ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :-

- धेरै भएमा मलको रुपमा प्रयोग गर्ने गरेको ।
- डम्पिङ्गको व्यवस्था नभएको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- यो क्षेत्र भ्रमण गर्ने पर्यटकहरुको मनोरञ्जनका साथै वन्यजन्तु संरक्षण गर्नुपर्छ धारणाको विकास गराएको छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- शान्तिनगर सामुदायिक वन र सरस्वती सामुदायिक वनको क्षेत्रफल वन्यजन्तुको लागि विस्तार गर्ने योजना रहेको ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- दक्षिणतर्फ मानव बस्ती नजिक रहेको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्दार केन्द्र)

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चरी बाघ	वयस्क	१		सामुदायिक वन	२०७३		राम्रो	ठिकै					
२	नीरबिरालो	वयस्क	१											
३	स्याल	बच्चा	१		सामुदायिक वन	२०७२		राम्रो	राम्रो				१ वटा आपसमा जुधेर	
४	लगुना	वयस्क	१											
५	चित्तल		२	४	सामुदायिक वन			ठिकै	राम्रो	गरेको	१	२०७४		
६	रतुवा	बच्चा		१	सामुदायिक वन	२०७२		राम्रो	राम्रो					
७	बाँदर		५	५	सामुदायिक वन			राम्रो	राम्रो	गरेको	३			
८	दुम्सी	बच्चा	२	१	सामुदायिक वन			राम्रो	ठिकै					
९	अजिङ्गर		१		सामुदायिक वन	२०७०		घाईते	राम्रो					
१०	मयुर		१	१	सामुदायिक वन	२०७४		राम्रो	राम्रो					
११	मलाहा हुचिल		१	१	सामुदायिक वन	२०७४		घाईते	राम्रो					
१२	चिल		१											
१३	लाटोकोसेरो		१	२										
१४	टर्की		२	३	सामुदायिक वन	२०७४		राम्रो	राम्रो	गरेको	३			
१५	थाईल्याण्ड कुखुरा		३	४	सामुदायिक वन	२०७०		राम्रो	राम्रो	गरेको	५			
१६	कछुवा	बच्चा	४		सामुदायिक वन			राम्रो	ठिकै					

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्दार केन्द्र)

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चित्तल/रतुवा/लगुना	फलामको पोल/तारजाली				६ लाख	अनुदान	२०७२	६ कट्ठा क्षे.
२	बाँदर	फलामको पोल/तारजाली	५	२०	२०				
३	अजिङ्गर	तारजाली/जस्ताले छाएको र १ मि. ढलान गरेको	५.५	९.८४	७			२०७२/२०७३	
४	चरी बाघ	तारजाली/सिमेन्ट पिलर	५	९.८४	७				
५	स्याल	सिमेन्ट/फलामको पोल/तारजाली	३	९.८४	७				
६	कछुवा	सिमेन्ट/फलामको पोल/तारजाली	४	६.५६	५			२०७२	
७	दुम्सी (नयाँ खोर)	सिमेन्ट/तारजाली	३	९.८४	७			२०७४	
८	चिल	फलामको पोल/तारजाली	३	२०	२०				
९	मयुर	फलामको पोल/तारजाली	३	२०	२०			२०७१	
१०	दुम्सी	फलामको पोल/तारजाली	३	२०	५				
११	खरायो (अङ्गोरा)	काठ/तारजाली	२.४	४.९२	४.९२				
१२	टर्की	फलामको पोल/तारजाली	३	२०	२०				
१३	थाईल्याण्ड कुखुरा	काठ/तारजाली	४	६.५६	५				

३.२.७. हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

१. चिडियाखानाको नाम :- हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ।

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- रामकुमार राई

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०२५-५३०९७४

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- धरान उप-महानगरपालिका वडा नं. १७, सुनसरी ।

२.१ GPS Co-ordinate :-

X- Co-ordinate:- ५२७१६२

Y- Co-ordinate:- २९६४५११

२.२ उचाई :- . ३०९ मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- धरान तीनकुने चोकबाट २ कि.मि. पश्चिम ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०६२ मा स्थापना भएको हो । सामुदायिक वनको क्षेत्रफल १९७.३८ हेक्टर छ ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :-

- चित्तल - गाउँ घरबाट/डि.व.का. सुनसरी
- दुम्सी - गाउँ घरबाट/डि.व.का. सुनसरी
- खरायो (अङ्गोरा) - गाउँ घरबाट
- धनेश - गाउँ घरबाट/डि.व.का. सुनसरी
- मयुर - गाउँ घरबाट/डि.व.का. सुनसरी

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ४ कट्ठा खोर निर्माण क्षेत्र

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :-

- नेपाल सरकार, (हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह.)
- सालको जंगल

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	३	५	९	१३
दुम्सी	२	८	८	२
खरायो (अङ्गोरा)	५	९		
बाँदर	१	३	१	१

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मयुर	२	२	२	
राजधनेश	१	२	२	२
सुगा	१	५	५	
टर्की	२	२	३	
हुचिल	३	१	१	१
बट्टाई	४			
राजहाँस	८	९	८	१०
जापनीज बेन्टम	५	३	२	२

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१	१	१	
कछुवा	५	८		

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :-

७.२.१ स्तनधारी :- दुम्सी (तालतलैया सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट २ वटा प्राप्त भएको)

७.२.२ पंक्षी :- टर्की (तालतलैया सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट प्राप्त भएको)

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

९.२ प्रवेश शुल्क :- रु.१०।- (प्रति पटक प्रतिव्यक्ति)

९.३ पर्यटक विवरण :- बढीजसो स्वदेशी पर्यटक (वार्षिक अनुमानित २५००० जनाले भ्रमण गर्ने गरेको)

९.४ अन्य आम्दानी :

- वनभोज स्थल, सभाहल भाडा, आवास सुविधा र वन पैदावार विक्री वितरण
- स्थानीयस्तरमा हुने प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिमको लागि तालिम भवन र आवास सुबिधा उपलब्ध गराउँदा सेवा शुल्क प्राप्त हुने ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- पर्यटक शुल्क अपुग भएमा सामुदायिक वनको स्रोतबाट व्यवस्थापन गरिदै आएको छ । (मासिक रु.१५०००।- खर्च लाग्ने)

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- एक हप्ताभित्रमा ८ वटा दुम्सी मरेको र त्यसको कारण पत्ता लगाउन नसकिएको ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- आवश्यक परेको समयमा पशु चिकित्सकलाई बोलाउने गरिएको छ ।

१२.२ पोष्ट मार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छैन ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्ति :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :-महिला - ३ जना र पुरुष - ५ जना कार्यरत रहेको (समग्र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह तालिम केन्द्र, पार्क/चिडियाखानाको लागि) ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्ति :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- वन्यजन्तुको खोर व्यवस्थापन र आहारा, दाना पानीसम्बन्धी ज्ञानको कमि ।
- औषधोपचार ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- औषधि उपचारको लागि पशु चिकित्सकसँग समन्वय ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- विभिन्न ईमेल इन्टरनेटको प्रयोग गरी औषधि उपचार र व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- खाल्डो खनी गाड्ने गरिएको छ ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- घुम्न आउने पर्यटकहरुलाई जैविक विविधता संरक्षणबारे जानकारी गराउने गरिएको छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- आवश्यकता अनुसार सामुदायिक वनको क्षेत्र प्रयोग गर्ने ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- पार्कसँग जोडिएको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चित्तल	वयस्क	२	१	डि.व.का./गाउँघर	२०६२	१२, ९	सामान्य	सामान्य	गरेको			१२ वटा	
२	बाँदर		१											
३	दुम्सी		२		गाउँघर	२०६३	५	सामान्य	सामान्य	गरेको				
४	खरायो		२	३	गाउँघर	२०६३		सामान्य	सामान्य					
५	राजधनेश		१		गाउँघर	२०६४	११	सामान्य	सामान्य					
६	मयुर		१	१										
७	लाटोकोसेरो		२	२	गाउँघर	२०७५	१	सामान्य	सामान्य					
८	बट्टाई		२	२	गाउँघर	२०७४	१	सामान्य	सामान्य					
९	टर्की		१	१										
१०	राजहाँस		३	५										
११	जापनीज बेन्टम		२	३										
१२	अजिङ्गर		१											
१३	कछुवा		५		गाउँघर	२०६४	८	सामान्य	सामान्य	गरेको				

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चित्तल	तारबार/पोल	०	०	०		समुहको कोष	२०७०	७ हे.भित्र
२	कछुवा/राजधनेश	तारबार/काठको पोल	३.३	३.७	४.३				
३	मयुर	तारजाली/काठको पोल	६.४	३.७	४.३				
४	जापनीज बेन्टम/कुखुरा	काठको पोल	२.५	३.७	२.४				
५	तित्रा र बट्टाई	काठको पोल	३.१	३.७	२.४				
६	चीनीया हाँस	काठको पोल	३.२	३.७	२.४				
७	सेतो मुसा र खरायो (अङ्गोरा)	काठको पोल	३.१	३.७	२.४				
८	दुम्सी	काठ/तारजाली	२.९	३.७	२.४				

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
९	बाँदर	काठको पोल	२.३	३.७	२.४				
१०	हुचिल	काठको पोल	३.३	२.२	२.४				
११	राजहाँस	काठको पोल	३.३	३	२.१				
१२	टर्की	काठको पोल	२.७	२.८	२.१				
१३	अजिङ्गर	काठको पोल	३	३.३	२.१				
१४	सुगा		१.९	१.७	२.१				

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम,थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	विष्णुकुमारी थापा मगर	कर्मचारी सहयोगी					

३.२.८ यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, धरान

१. चिडियाखानाको नाम :- यलम्वर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- रामबहादुर राई

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८२७३५८९५६

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- धरान उप-महानगरपालिका वडा नं. १७, सुनसरी ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X-Coordinate:- ५२७७१८

Y-Coordinate:- २९६४२०१

२.२ उचाई :- २९१ मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- धरान तीनकुने चोकबाट १.५ कि.मि. पश्चिम ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०५९ सालमा स्थापना भएको ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :- समुदायबाट व्यक्तिहरुले ल्याएका मुजुर-२, टर्की-१, पानीहाँस-१, बाँदर-२, चितल-१, अजिङ्गर-१.

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- सामुदायिक वनको क्षेत्रफलमध्ये ५ कट्ठा ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार, मुख्य प्रजाति साल, अस्ना ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चितल	१			
बाँदर	२			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
राजहाँस	१			
मयुर	२	२	२	
टर्की	१	२	२	

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१			

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कोष

९.२ प्रवेश शुल्क :- रु.१०।- (प्रति व्यक्ति प्रति पटक)

९.३ पर्यटक विवरण :-

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कोष र पर्यटक प्रवेश शुल्कबाट व्यवस्थापन ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- सामान्य

१३. जनशक्तिको अवस्था :- महिला १ जना कार्यरत रहेको ।

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :-

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- वन्यजन्तुको खोर व्यवस्थापन
- खाना दाना पानीको व्यवस्थापन
- औषधोउपचार
- वन्यजन्तु र तिनको वासस्थान बारेको ज्ञान सीपको कमी

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- संकलन तथा व्यवस्थापन ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- पर्यटकले संरक्षणसम्बन्धी जानकारी लिने गरेको ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- सामुदायिक वनको क्षेत्र भएकाले सम्भावना रहेको, २६ हेक्टर ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- जोडिएको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, धरान

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्धवयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चित्तल	वयस्क	१		डि.व.का.	२०७५	१	सामान्य	सामान्य	नगरेको				
२	बाँदर		२											
३	अजिङ्गर		१											
४	मयुर		१	१										
५	टर्की		१											
६	राजहाँस		१											

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, धरान

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चित्तल	तारजाली							ईन्क्लोजर
२	मयूर	तारजाली/काठको पोल	११.७	५	५.५				

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, धरान

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम,थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	रामदेवी राई	कर्मचारी सहयोगी			२०६३	१२ वर्ष	

३.२.९. धनुषाधाम जैविक उद्यान, धनुषाधाम संरक्षित वन

१. चिडियाखानाको नाम :- धनुषाधाम जैविक उद्यान, धनुषाधाम संरक्षित वन

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- श्री देवनारायण मण्डल (अध्यक्ष, मिथिला वाईल्डलाईफ ट्रष्ट)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८१७६२९२२९, ९८४४३१४२२८

१.३ Email :- mithilawildlife@gmail.com

१.४ Website :- www.mwt.org.np

२. स्थान :- धनुषाधाम नगरपालिका वडा नं.३, धनुषाधाम ।

२.१ GPS Co-ordinate :-

X- Co-ordinate:- ४०६०७७

Y- Co-ordinate:- २९६८३२२

२.२ उचाई :- . ८६ मि.

२.३ मोहडा :- समतल भू-भाग

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- जनकपुर धामदेखि २० कि. मि. पूर्व उत्तर दिशामा वा पूर्व-पश्चिम राजमार्गको धारापानी चोक देखि १० कि.मि. दक्षिणमा वा धनुषाधाम धनुष मन्दिर नजिकै ३०० मिटर ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०६९/११/१६ गते । १४ (संरक्षित वनको कार्ययोजनाकोअन्तिम पेजमा उल्लेख भएको र नेपाल सरकारबाट राजपत्रमा घोषणा गरि धनुषाधाम संरक्षित वन नामाकरण गरिएको ।)

४.स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :-

- डिभिजन वन कार्यालय धनुषाबाट मिथिला वाईल्डलाइफ ट्रष्टको नाममा वन्यजन्तु उद्दार गरी प्राकृतिक वासस्थानमा पुर्नस्थापना गर्नेगरी अनुमति प्राप्त गरेको छ ।
- Vulnerable species मा पर्ने सर्प राजगोमन (King Cobra) र कछुवा (Three-keeled Turtle & Indian tent turtle, Indian flap-shell turtle) प्रजाति संरक्षणको लागि राखिएको छ । राजगोमन र कछुवाका सबै प्रजातिहरु मिथिला वाईल्डलाइफ ट्रष्टद्वारा उद्दार गरी पुर्नस्थापना गरिएको हो ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ३४० हे. संरक्षित वन र २० हे. राष्ट्रिय वन गरी जम्मा ३६० हे. वन क्षेत्र

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, डिभिजन वन कार्यलय धनुषा/सालको जंगल, मुख्य प्रजाति साल ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
घडियाल गोही	०			
राजगोमन	०	२		
कछुवा प्रजाति				
तीन धर्के कछुवा	१			
मयुर प्वाँखे नरम खबटे कछुवा	१			
दरखेचुवा/भारतीय धुरी कछुवा/ढोँड	१			
ढकनी नरम खबटे कछुवा	१३			

८. भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको (CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (केले बनेको हो ?) र संख्या :-

८.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

- गोही .....
- राजगोमन (King Cobra) को लागि १६ फीट लम्बाई र ८ फीट चौडाइको इन्क्लोजर, भूँई कच्ची , १० ईन्चको पर्खाल, दुईतर्फ फलामे जाली र अगाडि र पछाडि ईट्टाको पर्खाल र ढोका, माथि फलामे जाली ।
- आ.व.२०७१/७२ मा बजेट व्यवस्था भई निर्माण पनि सोही आर्थिक वर्ष २०७२ बैशाखमा तयार भएको ।

८.४ उभयचर (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

- कछुवाको १० फीट × १४ फीटको केज रहेको । पानी पोखरी तयार गरिएको १.५ मीटर गहिरो । आधा पानी र आधा सुख्खा रहेको क्षेत्र ।
- मिथिला वाईल्डलाईफ ट्रष्ट (रु.१२,८००।-), श्रमदान डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारी, बाँकी सरसामानमा स्थानीयद्वारा उपलब्ध गराएको । नगदबाट सिमेन्ट खरिद र मिस्त्री ज्यालामा खर्च गरिएको ।

९. आय स्रोत :

९.१ अनुदान :- डिभिजन वन कार्यालयबाट रु.१,१२,०००।- र मिथिला वाईल्डलाईफ ट्रष्टबाट रु.६२,०००।- को लगानीमा निर्माण ।

९.२ प्रवेश शुल्क :-

- वि.सं. २०७३ मंसिरबाट रु.१०।-
- हालसम्म रु. ४,४०,०००।- (अक्षरेपि चारलाख चालीसहजार रुपैंया मात्र) संकलन ।

९.३ पर्यटक विवरण :-

- करिब ३३,२५६ जना प्रति वर्ष ।(टिकट लिई भ्रमण गरेको)
- निःशुल्क भ्रमण गर्नेको अभिलेख राखिएको छैन ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :-

- राजगोमन (king kobra) को लागि विभिन्न स्थानबाट उद्दार गरी ल्याएको सर्पहरु खानाको रुपमा दिने गरेको ।
- कछुवाको लागि आवश्यक पर्ने दाना बजारबाट खरिद गरि ल्याउने गरिएको ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- हालसम्म स्वस्थ रहेको ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन ? :- पशुसेवा केन्द्र धनुषाधाममा रहेकोले सोही केन्द्रका प्राविधिकबाट निःशुल्क उपचार गराउने गरिएको ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन ? :- छैन ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष-जनशक्तिको जम्मा संख्या :-

पुरुष	महिला	जम्मा
३		३

१३.२ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको जम्मा संख्या :-

पुरुष	महिला	जम्मा
१		१

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- पर्यटक विवरणको अभिलेख राखिएको छ । वन्यजन्तु उद्दार गरिएको व्यहोरा उद्दार फाराममा अभिलेख गरि राखिएको छ ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- वन्यजन्तु राखिएको क्षेत्र व्यवस्थित तरिकाले फेन्सिङ्ग नभएको ।
- कर्मचारीको तलब भत्ता र अन्य सुविधा, जनावरको लागि आहारा, दानाको लागि आवश्यक रकमको नियमित व्यवस्था नभएको ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

- डिभिजन वन कार्यालय, धनुषाबाट सोलार फेन्सिङ्गको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था भई आ.व. २०७४/७५ मा कार्यसम्पन्न भएको ।
- कर्मचारीको तलब र भत्ता सम्बन्धमा १ जना लाई संरक्षित वन क्षेत्रबाट आम्दानी भएको स्रोतबाट व्यवस्था गरिएको र २ जना डिभिजन वन कार्यलयको स्थायी कर्मचारी रहेको ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- नजिकको जङ्गलमा खाल्डो खनेर पुर्ने गरी फोहोर व्यवस्थापन गर्ने गरिएको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- वरिपरीका स्कूलहरुमा इको क्लव (Eco-club) गठन गरिएको र सोहि क्लवमार्फत संरक्षण शिक्षाको प्रचार प्रसार गरिरहेको छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भएसम्म क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने):- छैन ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- आसपासका स्थानीय बासिन्दाहरु चिडियाखाना तयार होस् भन्ने सकारात्मक धारणा रहेको साथै वरिपरीको बाटोको लागि समेत आफ्नो निजी जग्गा प्रदान गरी बाटोको व्यवस्था गरिएको (३० फीट चौडाई रहेको बाटोमा १५ फीट स्थानीय र १५ फीट जङ्गलबाट लिएको) पुरै जङ्गल क्षेत्रमा पिलर गाड्ने र जग्गा छुट्टयाउने काम विना विवाद समाधान भएको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- धनुषाधाम जैविक उद्यान/धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
	कछुवा													
१	तीन धर्के कछुवा		१											
२	मयुर प्वाँखे नरम खबटे कछुवा		१											
३	दरखेचुवा/ भारतीय धुरी कछुवा/ढोँड		१											
४	ढकनी नरम खबटे कछुवा		१३											

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- धनुषाधाम जैविक उद्यान/धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	घडियाल गोही	पोखरी/ईन्क्लोजर	५५	५०	८.५	१८३६०००		२०७५	
२	राज गोमन	ईन्क्लोजर	१६	८		१७४०००	डिभिजन वन कार्यालय, धनुषा र मिथिला वाईल्डलाईफ ट्रष्ट	२०७२	
३	कछुवा	पोखरी	१४	१०		१२८००		२०७२	

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- धनुषाधाम जैविक उद्यान/धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम,थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	देवनारायण मण्डल		Post Graduate in Environment and Sustainable Mgt.	वन्यजन्तुसँग सम्बन्धीत तालिम प्राप्त	२०६९/११/२०	१२ वर्ष	हाल स्वयंसेवकको रुपमा कार्यरत रहेको ।
२	चन्द्रदीप सदा	एनीमल कीपर	Basic knowledge of Wildlife handling		२०७४/४/१	२ वर्ष	तलब रु.८०००/- प्रतिमहिना (संरक्षित वन कार्यक्रमबाट)
३	डिभिजन वन कार्यालयको २ जना वन रक्षकसमेतले वन्यन्तु हेरचाह गर्न सहयोग गर्ने गरेका ।						

३.२.१०. शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

१. चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम : डोरमणि पौडेल, रामचन्द्र न्यौपाने

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०५६-५२१९८८, ९८५५०६७५७६, ९८४५१०५०८८

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- हेटौँडा उप-महानगरपालिका वडा नं. ११ नवलपुर, मकवानपुर ।

२.१ GPS Co-ordinat :-

X- Co-ordinate:- २६° २६' ३३''

Y- Co-ordinate:- ८४° ५९' ५७

२.२ उचाई :- . ५०० मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- हेटौंडा मेनरोडबाट महेन्द्र राजमार्ग नवलपुरसम्म ४ कि.मि. (पहुँचमार्ग १.५ कि.मि.)

३. स्थापना मिति :- वि.सं.२०५१/१०/१७ (प्रधानमन्त्री श्री मनमोहन अधिकारीज्यूबाट उद्घाटन)

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :- नवलपुर (बसामाडी) सरस्वती सामुदायिक वनको कूल क्षेत्रफल ३६५.१ हेक्टर मध्ये, २० हेक्टर जमिन शहीद स्मारक र चिडियाखाना स्थापना गर्न जमिन उपलब्ध भएको । डिभिजन वन कार्यालय मकवानपुरमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको विधान दर्ता ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- २० हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार, वनको व्यवस्थापन नवलपुर (बसामाडी) सरस्वती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको निर्णयले शहीद स्मारक र चिडियाखाना स्थापनाको लागि २० हेक्टर जमीन उपलब्ध गराउने निर्णय । मुख्य प्रजातिमा साल, चिलाउने, सल्लो आदि ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चितुवा	१			
लङ्गुर	१			
चित्तल	१८			
रतुवा	२			
जङ्गली खरायो	३			
गिनी पिग	२६			
सेतो खरायो	३६			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मयुर	३			
कालिज	१			
महाकौशिक	३			
मलाहा हुचिल	२			
चिल	१			
हिमाली गिद्द	१			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
घडियाल गोही	१			
तीन धर्के कछुवा	२			
बाहुने खोले कछुवा	६			
पहेँलो टाउके कछुवा	५५			
ध्वाँसे कण्ठे पाते कछुवा	८			
ढकनी नरम खबटे कछुवा	१			

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- हेटौडा नगरपालिकाबाट शुरुमा भौतिक संरचना निर्माण गर्न आर्थिक सहयोग ।
- जिल्ला विकास समिति,मकवानपुरबाट आर्थिक सहयोग ।
- पर्यटन विभागबाट (आ.व. २०७१/०७२, आ.व. २०७१/०७३, आ.व. २०७३/०७४) रु.३०,००,०००।- (अक्षरेपि तीसलाख रुपैंया)बाट बाटो, बारबन्देज, पालेघर निर्माण ।
- शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागबाट (आ.व. २०७२/०७३, आ.व.२०७३/०७४) रु. ७५,००,०००।- (अक्षरेपि पचहत्तरलाख रुपैंया) बाट प्रजातान्त्रिक पार्क निर्माण । त्यस्तै आ.व. २०६५/०६६ देखि २०७१/०७१ सम्म रु.३०,००,०००।- (अक्षरेपि तीसलाख रुपैंया) शहीद अध्ययन केन्द्र निर्माण सहयोग ।

९.२ प्रवेश शुल्क :- मिति २०७५ साल फाल्गुण २५ गतेदेखि प्रवेश शुल्कमा वृद्धि गरिएको ।

- स्वदेशी रु.४०।-
- विदेशी सार्क रु.७५।-
- अन्य रु. १३०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- २०७५/४/१ देखि २०७५/१२/३० सम्म अभिलेखित पर्यटक तीन लाख जना र अन्य एक लाख जनाले भ्रमण गरेका छन् ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- पानी प्रयाप्त, खाना/दाना, पराल, माछा, मासु, खरीद मासिक रु.६०,०००।- चाहिने । प्रवेश शुल्कबाट प्राप्त हुने आम्दानीले वन्यजन्तुलाई आहारा पुगेको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- जिल्ला पशु कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारीबाट आवश्यकता परेको समयमा बोलाएर सेवा लिने ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- वन्यजन्तुको मृत्यु भएपछि डिभिजन वन कार्यालय, मकवानपुरको कर्मचारी, पशु सेवा कार्यालयका कर्मचारीसमेतको रोहवरमा मुचुल्का तयार गर्ने गरिएको छ। मरेको वन्यजन्तु गाड्दा महत्वपूर्ण आखेटोपहार टिकौलीमा पठाउने गरिएको छ ।

१३.जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- पुरुष २ जना कार्यरत रहेको ।

१३.२ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.३ प्रशासनिक जनशक्ति :- पुरुष १४ जना र महिला १८ जना जम्मा ३२ जना कार्यरत रहेको ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- वन्यजन्तुको लागि प्रयाप्त खोर नभएको ।
- दक्ष प्राविधिक जनशक्ति नभएको ।
- Animal Handling Cage नभएको ।
- अग्नि प्रतिरोध उपकरणहरु नभएको ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- पशु स्वास्थ्य उपचारको लागि जिल्ला पशु सेवा कार्यालयसँग समन्वय । डिभिजन वन कार्यालय (साविक डिभिजन वन कार्यालय), मकवानपुरसँग समन्वय ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- पशु उपचारको लागि जिल्ला पशु सेवा कार्यालय परिसरमा लगेर नै उपचार गर्ने गरेको । सुसारेलाई तालिमको व्यवस्था ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- संकलन गरेर खाडलमा हालेर कम्पोष्ट मल तयार गर्ने गरेको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- प्राविधिक जनशक्ति (कर्मचारी) नभएकाले उपयुक्त संरक्षण शिक्षा प्रदान गर्न नसकिएको ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने) :- २० हेक्टरमा गर्न सकिने अवस्था छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- स्मारकको दक्षिण र पूर्वतर्फ पूरा मानव बस्ती, पश्चिममा आँशिक मानव बस्ती, उत्तर वन क्षेत्र, नकौली डाँडाको पानी ढलो ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्धा-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चितुवा	वयस्क	१		नगरकोट भक्तपुर बाट उद्दार गरेको	२०६२			राम्रो					
२	लङ्गुर	वयस्क		१	रोडबाट उद्दार	२०६८		राम्रो	२०७५ मंसिरबाट बिरामी					
३	चित्तल	वयस्क	६	८	उद्दार गरेको	२०६४		सामान्य	राम्रो	गरेको	८			
		बच्चा	४			२०७५								
४	रतुवा	वयस्क	१	१	उद्दार गरेको	२०६८ भाले			राम्रो					
५	जङ्गली खरायो (Indian Hare)	वयस्क	२	१										
६	गिनी पिग		९	१७										
७	सेतो खरायो		१५	२१										
८	घडियाल गोही	वयस्क		१	राप्ती खोलामा माछा मार्नेले करेन्ट प्रयोग गर्दा shock भएकोले उद्दार गरेको	२०६३		बिरामी	राम्रो					
९	मयुर	वयस्क	१	२	उद्दार गरेको/पछि ल्लो पोथी रतनपुरबाट घरमा पालेको उद्दार गरेको	भाले २०७३ मंसिर, पोथी २०७४ श्रावण, २०७५ भाद्र		राम्रो	राम्रो					
१०	कालिज	वयस्क	१		उद्दार गरेको	२०७१		राम्रो	राम्रो					
११	महाकौशिक		३											

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१२	मलाहा हुचिल		२											
१३	चिल		१											
१४	हिमाली गिद्द		१		वीरगञ्ज बाट उद्दार	२०७५ माघ								
	कछुवा (ठोटरी)													
१५	पहेँलो टाउके कछुवा		२८	२७										
१६	तीन धर्के कछुवा		२											
१७	बाहुने खोले कछुवा		६											
१८	ध्वाँसे कण्ठे पाते कछुवा		८		उद्दार	२०७५ पौष								
१९	ढकनी नरम खबटे कछुवा		१		उद्दार	२०७५ श्रावण								
२०	इमु		१	१										

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	घडियाल गोही	ब्लक स्क्वायर,	३६	३०	२		आर्थिक सहयोग,आन्तरिक स्रोत/ आम्दानीबाट निर्माण गरिएको		
		पोखरी सिमेन्ट ढलान आरसिसि	१६	११	२.९				
२	लङ्गुर	मेस जाली/गोलो पाईप/एङ्गल	१६.९	१४.६	९			२०७१/०७२	
३	बाँदर	फलाम/ जस्ताको छानो आधा							
४	मयुर	मेसजाली खुल्ला	२०.६	१४.६	९			२०७१/०७२	
५	कालिज	मेसजाली/फ्रेम फलाम/ जस्ता	६	४	४.६			२०६६/०६८	

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
६	चितुवा	फलामे मेजाली/रड/ स्क्वायर पाईप	२४.३	३९	८		आर्थिक सहयोग,आन्तरिक स्रोत/ आम्दानीबाट निर्माण गरिएको	२०५५/०५६	
७	खरायो (अङ्गोरा)								
८	कछुवा (ठोटरी)	काठ/तारजाली/रड/प्लाई							
९	रतुवा	जस्ता छानो	१२	१४	२०				
१०	हुचिल	फलामे मेसजाली भित्र	५४	१३.६	१२			२०५२/०५३	
११	गिनी पिग	जाली ग्रिल/ब्लक पार्टेशन		९.६	१०				
१२	इमु	ढुङ्गाको पर्खाल/ जाली कम्पाउण्ड खुल्ला/ जस्ताको छानो	४४	४४	७				
१३	स्टोर	जस्ता छानो	१३	१८	८६			२०५३	

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शहीद स्मारक/चिडियाखाना, हेटौंडा उप-महानगरपालिका वडा नं.११, मकवानपुर ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम,थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	लक्ष्मण कर्प्रोला	जनावर रक्षक	(मुख्य) साधारण लेखपढ		२०५१।०५२		
२	जनार्दन कर्प्रोला	जनावर रक्षक	(सहायक) साधारण लेखपढ		२०७३ मंसिर		

३.२.११. पञ्चकन्या सामुदायिक वन, मैनीखोला पर्यापर्यटन क्षेत्र

१. चिडियाखानाको नाम :- पञ्चकन्या सामुदायिक वन, मैनीखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- उपाध्यक्ष कृष्ण बगाले (मो.नं.९८५५०६२२९०)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०५६-५६०२९६

१.३ Email :-

१.४ Website :-

२. स्थान :- रत्ननगर नगरपालिका वडा नं. ११, चितवन ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- २७°३९' २८.६३"

Y- Co-ordinate:- ८३°३९'३२.७३"

२.२ उचाई :- १२८ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- कृष्ण मन्दिर चोक पूर्व-पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गको टाँडी बजारबाट ४ कि.मि.उत्तर

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०५६ सालमा डिभिजन वन कार्यालय, चितवनमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह दर्ता भएको । वि.सं. २०६८/६/२४ मा वन कार्ययोजना हस्तान्तरण ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :- उद्दार गरिएका वन्यजन्तुको जीवन रक्षा गरिएको । चित्तल, रतुवा, मुजुर खहरेखोलाले बगाएर ल्याएको अवस्थामा स्थानीयले उद्दार गरी पालन पोषण गरेको ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- सामुदायिक वनको क्षेत्रफल १९९.० हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार, भोगाधिकार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह । मुख्य प्रजातिमा सिसौं, भेल्लर, खयर, बकाइनो, साल । सिमसार मैनीखोला ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	८			
रतुवा	१			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मयुर	२	२ (फूल पार्दा १ वटा मरेको)	३	×

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

७.१.४ उभयचर (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- वर्षतमा मगरगोही आउने ।

७.१.५ माछा (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- ३ वटा पोखरीमा भएका माछा प्रजाति पहिचान गर्न बाँकी रहेको ।

७.१.६ अन्य (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

८. भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (के ले बनेको हो ?) र संख्या :-

८.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- टहरो (इट्टा+जस्ता)

८.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- तारजाली

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण गर्नको लागि डिभिजन वन कार्यालयद्वारा रु.५६,००,०००।- (छ्यापन्नलाख रुपैंया मात्र) मेसजाली कार्यको लागि प्राप्त भएकोमा ५ कि.मि. सम्पन्न ।
- आ.व.२०७३/०७४ मा टिकट घर निर्माण कार्यका लागि रु.६,००,०००।- (छलाख रुपैंया) ।

- १ हेक्टर क्षेत्रफलमा डम्पिङ्ग साईट निर्माण खर्च (कम्पोष्ट मल उत्पादनको लागि) रु.१२,००,०००।- (बाह्रलाख रुपैंया) ।
- कर्मचारी व्यवस्थापन खर्च रु.९,००,०००।- (नौलाख रुपैंया) ।
- भवन निर्माण तथा उपकरण खरिदका लागि रु.१०,००,०००।- (दशलाख रुपैंया) प्राप्त भएको (विद्युतीकरण कार्य बाँकी रहेको) ।
- आ.व. २०७५/०७६ मा ८०० मि. आरसीसी वाल निर्माणको लागि डिभिजन वन कार्यालय, चितवनबाट रु.१० लाख, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष (NTNC) बाट रु.४ लाख र बीसहजारी ताल संरक्षण समितिबाट रु.३ लाख रकम प्राप्त भएको ।
- आ.व. २०७५/०७६ मा ३ नं. प्रदेश सरकारबाट भ्यू टावर निर्माण, पोखरी विस्तार, करिडोर निर्माण, वनभोजस्थल निर्माणको लागि रु.५० लाख रकम प्राप्त भएको ।

९.२ प्रवेश शुल्क :- वनभोजको लागि आउने पर्यटकलाई उपभोक्ता सदस्यभित्रका प्रति समूहलाई रु.५००।-, गैह्रउपभोक्ता प्रति समूहलाई रु.१,०००।- ।

९.३ पर्यटक विवरण :- पर्यटकहरु सौराहा घुमेर फर्कने क्रममा यस सामुदायिक वनभित्र अवस्थित चिडियाखानामा अवलोकन तथा भ्रमण गर्ने गरेका छन् ।

९.४ अन्य शुल्क :- सामुदायिक वनको वन पैदावार बिक्री वितरण गरि आ.व. २०७५/०७६ मा रु.१४ लाख आम्दानी भएको छ ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी) को स्रोत :- वन पैदावार बिक्री वितरणबाट आम्दानी हुने रकमबाट वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना (चोकर, घाँस) व्यवस्थापन गर्ने गरिएको ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- निजी पशु चिकित्सकलाई बोलाई स्वास्थ्य परीक्षण गराईन्छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- डिभिजन वन कार्यालय, चितवन पठाउने गरिएको ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :- पुरुष ७ जना र महिला १ जना गरी जम्मा ८ जना कार्यरत (फिल्डमा कार्यरत ७ जना र १ जना कार्यालयमा)

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- निजी परामर्शदाता तथा विज्ञसँग आवश्यक सेवा तथा परामर्श लिने गरिएको ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- पुरुष १ जना कार्यरत ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- साँघुरो फिल्डको कारणले व्यवस्थापन गर्न समस्या भएको । बिरामी परेका वन्यजन्तुलाई उपचारको लागि वन्यजन्तु अस्पताल नभएको ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- विरामी परेका वन्यजन्तुलाई उपचारको लागि निजी पशु स्वास्थ्य संस्थामा लगेर वा प्राविधिक बोलाई चेकजाँच गर्ने गरिएको ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- फोहोर संकलन गरी रिङ्ग पद्धति अपनाई कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरिएको छ ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :-

- वन विज्ञान अध्यन संस्थान पोखराका विद्यार्थीहरुलाई यहाँको गतिविधि बारे ब्रिफिङ्ग गरिएको थियो ।
- संरक्षणसम्बन्धी विषयबस्तु समेटिएको श्रव्यदृश्य जनचेतनाको लागि स्थानीयलाई देखाईने गरिएको छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने) :- क्षेत्रफल विस्तारको लागि डिभिजन वन कार्यालयलाई अनुरोध गरिएको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- पूर्वतर्फ सुकुम्बासी बस्ती रहेको । वरण्डाभार संरक्षित वनको पूर्वी किनारा ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र), चितवन ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चित्तल	वृद्ध			दुई भाले गाउँबाट उद्दार गरिएको । दुई पोथी खगेरीखोलाले बगाएर ल्याई उद्दार गरि प्राप्त भएको	२०७०	भाले-५ वर्ष पोथी-५ वर्ष	राम्रो	राम्रो	गरेको		२०७३/१ र २०७४/२		
		वयस्क			प्रजनन्	२०७३/ २०७४	३ वर्ष २ वर्ष	राम्रो	राम्रो					
		बच्चा				२०७५		राम्रो	राम्रो					
२	रतुवा	वयस्क			खोलाले बगाएको पोथी बच्चा उद्दार गरि ल्याएको	२०७१	५	राम्रो	राम्रो					
३	मयुर	वयस्क			गाउँबाट उद्दार गरि ल्याएको	२०७१	१०	राम्रो	राम्रो					

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र), चितवन ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. (लाख)	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१		ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१२	८	३	०.४०	सा.व.को आन्तरिक स्रोत	२०६९	आधा जस्ता सेड/आधा जाली तारबार र इट्टाको गारो

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र), चितवन ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम, थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	सन्तोष कोइराला	सचिव	स्नातक	लेखा तालिम लिएको	२०७३		
२	बहादुर सुनार	कार्यालय सहयोगी					
३	भीष्मबहादुर आलेमगर	वन हेरालु					
४	विनोद गोले	वन हेरालु					
५	दीपेन्द्र चौधरी	वन हेरालु					
६	विमान घलान	वन हेरालु					
७	कूलबहादुर थापा	वन हेरालु					
८	हेमकुमारी वि.क.	वन हेरालु					

३.२.१२. ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, भरतपुर महानगरपालिका वडा नं.१६ चितवन ।

१. चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- अध्यक्ष राजन अधिकारी (मो.नं.९८५५०४६०८४)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :-

१.३ Email :- rajanbirasi@yahoo.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- भरतपुर महानगरपालिका वडा नं. १६, सानोगढी, चितवन ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- २३९४६०

Y- Co-ordinate:- ३०६६०२६

२.२ उचाई :-

२.३ मोहडा :- पूर्व-उत्तर

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- भरतपुर महानगरपालिका वडा नं. १६ लालचोकबाट १ कि.मि. उत्तर, नारायणघाट पुल्चोकबाट ९ कि.मि. दक्षिण-पश्चिम ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०५७ मा डिभिजन वन कार्यालय चितवनमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह दर्ता भएको ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :- वन्यजन्तु उद्दार केन्द्रको स्थापना गरिएको ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- सामुदायिक वनको क्षेत्रफल २३५ हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :-

- नेपाल सरकार, भोगाधिकार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह
- मुख्य प्रजातिमा सिसौं, भेल्लर, खयर, पड्के आदि ।
- वृक्षारोपण गरी हुर्काईएका ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	८			
लगुना	७			
रतुवा	२			
बँदेल	४			
बाँदर	१			
खरायो (अङ्गोरा)	१०			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
कालिज	१			
मयुर	२			
गोठे लाटोकोसेरो	१			
अष्ट्रिच	१			
गोल्डेन पिजन	२			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१			
मगर गोही	१			
कछुवा	१			

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :- छैन ।

७.२.१ स्तनधारी :- रतुवा, लगुना, बर्देल डिभिजन वन कार्यालयबाट पठाइएको ।

७.२.२ पंक्षी :- गोल्डेन पिजन, कालिज डिभिजन वन कार्यालयबाट पठाइएको ।

७.२.३ सरिसृप :- अजिङ्गर गाऊँबाट उद्दार गरी ल्याईएको ।

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.१ स्तनधारी :- चित्तल (यो वर्ष १ वटा चट्याङको कारणले मरेको, गतवर्ष ३ वटा प्राकृतिक कारणलेमरेका)

८. भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (के ले बनेको हो ?) र संख्या :-

८.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- टहरो (इट्टा + जस्ता)

८.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- तारजाली

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- आ.व.२०७३/०७४ मा डिभिजन वन कार्यालय, चितवनबाट कम्पाउण्डवाल निर्माणको लागि रु.५,००,०००।- (पाँच लाख रुपैंया) ।
- आ.व.२०७५/०७६ मा भरतपुर महानगरपालिकाबाट ताल संरक्षणको लागि रु.१,००,०००।- (एक लाख रुपैंया), घाँसेमैदान व्यवस्थापनको लागि रु.१५,०००।- (पन्ध्र हजार रुपैंया), होडिङ्ग बोर्ड निर्माण तथा पर्यापर्यटन पूर्वाधार विकासको लागि रु.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैंया) र चिडियाखाना निर्माणको डिपीआर तयार गर्नको लागि रु.२,५०,०००।- (दुई लाख पचास हजार रुपैंया) ।
- आ.व.२०७५/०७६ मा डिभिजन वन कार्यालय, चितवनबाट ताल संरक्षणको लागि रु.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैंया) र मचान निर्माणको लागि रु.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैंया) ।

९.२ प्रवेश शुल्क :-

- प्रतिव्यक्ति रु.२०।- ।
- वनभोजको लागि आउने पर्यटकलाई प्रति समूहलाई रु.१५००।- ।

९.३ पर्यटक विवरण :- प्रतिदिन १०० जनादेखि १५० जनाले भ्रमण गर्ने गरेको ।

९.४ अन्य शुल्क :-

- सामुदायिक वनको वनको वन पैदावार बिक्री वितरण गरि आ.व. २०७५/०७६ मा रु.१५,००,०००।- (पन्ध्र लाख रुपैंया) आम्दानी भएको छ ।
- पर्यटक प्रवेश शुल्क र वनभोजको लागि आउने पर्यटक समूहबाट आ.व.२०७५/०७६ मा रु.३५,००,०००।- (पैंतीस लाख रुपैंया) आम्दानी भएको ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी) को स्रोत :- वन पैदावार बिक्री वितरण तथा प्रवेश शुल्कवापत् आम्दानी हुने रकमबाट वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- निजी क्षेत्रका पशु स्वास्थ्य प्राविधिकबाट स्वास्थ्य परीक्षण गराईन्छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छैन ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- निजी क्षेत्रका परामर्शदाता तथा विज्ञसँग आवश्यक सेवा तथा परामर्श लिने गरिएको छ ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- २ जना कार्यरत ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.४ अदक्ष जनशक्तिको विवरण :- ४ जना वन हेरालु, २ जना कुचिकार, १ जना माली र १ जना जु हेरालुसमेत गरी ८ जना कार्यरत ।

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- एनिमल हेण्डलिङ्ग तालिम र उपचार पद्धतिको कमीका कारण उचित व्यवस्थापन गर्न कठिनाई परेको ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- “फोहोर मलाई” डष्टविन राखि संकलन भएको कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरिएको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- ८ वटा संरक्षण समूह रहेको, संरक्षणसम्बन्धी ऱ्याली तथा सभाहलमा प्रस्तुति दिने गरिएको ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भव भए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने) :-

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- दक्षिणतर्फ बस्ती रहेको ।

१५.८ अन्य :- वर्ड केज राख्ने योजना अध्ययन भइरहेको ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चित्तल	वयस्क	३	५	गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको	२०७२	३-६	ठीकै	राम्रो	गरेको	१	२०७४	१ चटयाङ लागेर मरेको ।	
२	लगुना	वयस्क	१	६	गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको	२०७२	७ महिना-३ वर्ष	राम्रो	राम्रो	गरेको	१	२०७५		
३	रतुवा	वयस्क		२	डि.व.का.	२०७४	१८ महिना	राम्रो	राम्रो					
४	अजिङ्गर	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
५	अष्ट्रिच	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
६	गोल्डेन पिजन	वयस्क	१	१	गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
७	कालिज	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
८	कछुवा	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
९	मगर गोही	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
१०	बँदेल	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
११	गोठे लाटोकोसेरो	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
१२	बाँदर	वयस्क	१		गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
१३	खरायो (अङ्गोरा)	वयस्क	५	५	गाऊँबाट उद्दार गरि प्राप्त भएको			राम्रो	राम्रो					
१४	मयुर	वयस्क	१	१	गाउँबाट उद्दार गरि ल्याएको			राम्रो	राम्रो					

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. (लाख)	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चित्तल	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	२०	१०	१.५			२०६८	
२	लगुना	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	४०	२०	१.५				
३	रतुवा	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	४०	२०	१.५				
४	अजिङ्गर	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१२	१५	३.५				
५	अष्ट्रिच	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	२०	१२	१.५				

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. (लाख)	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
६	गोल्डेन पिजन	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	३०	१२	१.५				
७	कालिज	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली							
८	कछुवा	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	२	२	१.५				
९	मगर गोही	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१५	१२	२.५				
१०	बँदेल	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	२०	१०	१.५				
११	हुचिल	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१५	१२	१.५				
१२	बाँदर	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१५	१२	१.५				
१३	खरायो (अङ्गोरा)	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१५	१२	१.५				
१४	मयुर	ईट्टा/सिमेन्ट/मेसजाली	१२	१५	३.५				

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम, थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	प्रकाश शाही	वन हेरालु					
२	बुद्धिराज तामाङ	वन हेरालु					
३	सोमबहादुर घले	वन हेरालु					
४	राजबहादुर घले	वन हेरालु					

३.२.१३. शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१, रुपन्देही ।

१. चिडियाखानाको नाम :- शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१, रुपन्देही । (शंकरनगर सामुदायिक वन)

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- अध्यक्ष बाबुराम अर्याल, सचिव खिमलाल पाण्डे

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०७१-४१४२०५, ९८५७०२३१६१

१.३ Email :- shankarnagarbanbihar@gmail.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१ र २, रुपन्देही ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- २६°३९'१०.२०"

Y- Co-ordinate:- ८३°२८'५५.६१"

२.२ उचाई :- १७७ मि.

२.३ मोहडा :- समतल

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- सिद्धार्थ राजमार्गबाट १ कि.मि. पूर्व । बुटवल चौराहाबाट ६ कि.मि. दक्षिण ।

३. स्थापना मिति :- २०६२ (संघसंस्था दर्ता ऐन, २०३४ अनुसार मिति २०६५/६/१३ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, रुपन्देहीमा संस्था दर्ता भएको)

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :- २०६२ सालबाट प्रारम्भ भएको । विभिन्न डिभिजन वन कार्यालयबाट उद्दार गरेर पठाएको ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ५१.३४ हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार, भोगचलन शंकरनगर सा.व. ५८४ हे. मध्ये ५१.३४ हेक्टर उद्यानको रुपमा रहेको । साल, जामुन, सिसौं, बाँस आदि ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	१६	१३	११	६
चितुवा	२	२	३	३
नीलगाई	७	५	७	७
रतुवा	३	२	२	१
स्याल	४	३	१	२
बाँदर	७	६	४	२
खरायो (अङ्गोरा)	२२	१६	१०	४
सेतो मुसा	२२	१६	१९	८
गिनी पिग	२६	१०	३०	१६
लगुना				१
दुम्सी	१			
नीर बिरालो	१			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
मयुर	२	२	४	१
अष्ट्रिच	१	३	२	
सारस	२	२	२	२
हिमाली गिद्द	२	३	२	३
इमु	२	२	२	
परेवा	२०	१०	१०	
राजहाँस	६			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१०	१४	८	६
कालो गोहोरो	१	१		
कछुवा	१०	१०	६	६
कालो धुसुर (Common sand Boa)	१	१		

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :- उद्दार गरेर ल्याएको ।

७.२.१ स्तनधारी :- चौसिङ्गा पोथी-१ उपचारको लागि सदर चिडियाखाना जावलाखेलमा मिति २०७४/६/२७ पठाईएको । चितुवा पोथी-१ मणीमुकुन्द सेन उद्यानलाई मिति २०७२/११/६ मा दिएको ।

७.२.२ पंक्षी :- सारस-१ उपचारको लागि सदर चिडियाखाना, जावलाखेलमा_मिति २०७४/६/२७ मा पठाईएको ।

८. भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (के ले बनेको हो ?) र संख्या :-

८.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- वरिपरी फलामे पोल राखेर तारजाली लगाई बस्ने ठाउँमा जस्तापाताको छाना भएको सेड घर (वरिपरी कम्पाउण्ड वालसहित)

८.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- फलामे तारजाली लगाई अग्लो पोल केज निर्माण गरिएको ।

८.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- वरिपरी कम्पाउण्ड वाल लगाई माथि जालीले घेरेको ।

८.४ उभयचर (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- पानीको पोखरी तयार गरिएको (बीच भागमा) ।

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- तिलोत्तमा नगरपालिका ।
- सरकारी निकाय (जिल्ला समन्वय समिति लगायत अन्य) ।
- जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालयबाट बोरिङ्ग-१ पोखरी-१ निर्माण गरिएको ।
- अन्य दातृ संस्थाहरु (Lions club, Rotary club)राजनैतिक दलहरु ।

९.२ प्रवेश शुल्क :-

- मिति २०७६ साल बैशाख १ गतेदेखि रु.५०।- ।
- अवलोकन भ्रमण र वनभोजमा आउनेको लागि प्रतिव्यक्ति रु.१५।- प्रवेश शुल्क लिने गरिएको ।

९.३ पर्यटक विवरण :- दैनिक सरदर १००० जनाले भ्रमण गर्ने गरेका छन् ।

९.४ अन्य :- आ.व. २०७३/०७४ मा वन पैदावार बिक्री लगायत अन्य गरी समूहको कोषमा आम्दानी रु.९०,००,०००।- (नब्बेलाख रुपैंया मात्र) ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- दाताहरुबाट पानीको लागि २ वटा बोरिङ्ग निर्माण भएको ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

- वन्यजन्तु अवस्था स्वस्थ रहेको छ ।
- जिल्ला पशु सेवा कार्यालयबाट प्राविधिकबाट चेकजाँच गराउने गरिएको छ ।
- सदर चिडियाखाना, जावलाखेलबाट पनि कहिलेकाँही चेकजाँच गरिने गरिएको छ ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- सदर चिडियाखाना, जावलाखेलबाट आवश्यकता अनुसार गरिने गरिएको छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- व्यवस्था छ ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- पुरुष ७ जना र महिला १९ जना गरी जम्मा २६ जना कार्यरत ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- पुरुष १ र महिला ३ जना गरि ४ जना (बेलाबेलामा केन्द्रीय चिडियाखानामा पठाई तालिमको व्यवस्था गरिएको थियो ।

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- प्रयाप्त मात्रामा रकम अभावले पूर्वाधार निर्माण नहुनु । सामुदायिक वनबाट स्वायत्त संस्थाको रुपमा अलग नहुनु ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- स्थानीय/प्रदेशस्तरका कार्यालय तथा अन्य सरकारी निकायसँग समन्वय (जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय)

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- कुहिने फोहोर आफ्नै कम्पाउण्डमा रहेको खाडलमा डम्पिङ्ग गरि कम्पोष्ट मल उत्पादन गर्ने गरिएको र नकुहिने फोहोर नगरपालिकाले डम्पिङ्ग गर्ने साईटमा डम्पिङ्ग गर्ने गरिएको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- विद्यालय, महाविद्यालय, संघ, संस्थाबाट आउने अवलोकन भ्रमणमा आउने आगन्तुकलाई वन्यजन्तु अवलोकन गराई संरक्षण शिक्षा प्रदान गरिएको छ ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- सामुदायिक वनको क्षेत्र अनुसार आवश्यकता बमोजिम सम्भावना रहेको छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- शंकरनगर प्राणी उद्यान भन्दा पश्चिमतर्फ बस्ती रहेको ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१ र २, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्द्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	बाँदर	पोथी १ बच्चा २,बाँकी वयस्क	४	२										
२	स्याल	वयस्क	१	१						गरेको	२			
		वच्चा	२										१ वटा प्राकृतिक मृत्यु	
३	चितुवा		१	१										
४	रतुवा		१	२										
५	चित्तल	वयस्क	५	६									२ वटा प्राकृतिक कारणले मेटिङको समयमा मरेको	
		बच्चा	१											
६	नीलगाई		३	३										
७	जुरे दुम्सी		१								२०			
८	सेतो मुसा		२०											
९	गिनी पिग		५०											
१०	खरायो (अङ्गोरा)		३०											

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१ र २, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
११	अजिङ्गर		१४		रेस्क्यु									
१२	कालो गोहोरो		१											
१३	कछुवा		६											
१४	परेवा		३०											
१५	उल्लु/लाटोकोसेरो		१											
१६	राजहाँस	५ वटा उल्लेख भएको	१	५										
१७	मयुर		२											
१८	अष्ट्रिच		१								२०७५/३/४ मा १ वटा पोथीसारस मरेको ।			
१९	ईमु		१	१										
२०	हिमाली गिद्द		२											
२१	सेतो सारस		१	१										

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१ र २, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	रातो बाँदर	इट्टा/मेसजाली/फलाम	६.३	९.८	०.५मी.इट्टा ५.५ मी. जाली फलाम		आन्तरिक तथा दातृ निकाय		
२	स्याल	टाई विम/इट्टा/मेसजाली/गोलो फलामे पाईप/छाना नभएको	२.२५	४.१	१.८५मी.जाली/गोलो पाईप ०.७५मी. ईट्टा/टाईविम				
३	चितुवा		१९	५.८	५				
४	रतुवा	आधा छाना	७.८	५.८	५				
५	चित्तल								

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा नगरपालिका वडा नं.१ र २, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
६	नीलगाई						आन्तरिक तथा दातृ निकाय		
७	जुरे दुम्सी								
८	सेतो मुसा								
९	गिनी पिग								
१०	खरायो (अङ्गोरा)								
११	अजिङ्गर	आरसिसि पिलर/३ ईञ्चको स्ल्याव	९.५	८	२.७				
१२	कालो गोहोरो								
१३	कछुवा								
१४	परेवा								
१५	उल्लु/लाटोकोसेरो								
१६	राजहाँस	टाई विम/इट्टा/मेसजाली/गोलो फलाम/छाना नभएको	५.३	५.५	०.६				
१७	मयुर	टाई विम/इट्टा/मेसजाली/गोलो फलामे पाईप/छाना नभएको	९.४	१५.४	७				
		इट्टा/तारजाली/फलामे पाईप/जाली छाना	१२	६				२०७५	रु.३.९८ लाख तिलोत्तमा न.पा.बाट प्राप्त
१८	अष्ट्रिच								
१९	ईमु								
२०	हिमाली गिद्द								
२१	सेतो सारस								

३.२.१४. मणिमुकुन्द सेन उद्यान संरक्षण समिति, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२ ।

१. चिडियाखानाको नाम :- मणिमुकुन्द सेन उद्यान संरक्षण समिति, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- अध्यक्ष- खेमप्रसाद लुइँटेल (मो.नं.९८५७०३२६७४), उपाध्यक्ष माधव नेपाल, कार्यालय प्रमुख - त्रिविक्रमराज बस्याल (मो.नं.९८५७०२९२५५)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०७१-५४४०४१

१.३ Email :- fulbariudhan4@gmail.com

१.४ Website :- www.butwalfulbari.com

२. स्थान :- बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate :- २७°४२'२२.०५"

Y- Co-ordinate :- ८३°२७'२५.१४"

२.२ उचाई :- १७७ मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पूर्व-पश्चिम राजर्मागसँग जोडिएको २०० मि. उत्तरतर्फ पक्की सडक

३. स्थापना मिति :-

- वि.सं. २०५४ साल कात्तिक ५ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता भएको ।
- वि.सं. २०३७ सालमा स्थापना भएको ।
- वि.सं.१५७५ देखिको ऐतिहासिक दरवारको भग्नावशेष र बगैंचा रहेको ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :- उद्दार गरेर ल्याएको वन्यजन्तुको जीवन रक्षा गरिएको ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ३० बिगाहामध्ये १६ विगाहा स्वायत्त रहेको छ भने बाँकी १४ बिगाहा सामुदायिक वनको क्षेत्रलाई समेटेर गुरुयोजना बनाईएको छ ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार

- बुटवल सामुदायिक वनको चोहद्दी
- दक्षिणी किनारामा राजा मुकुन्दसेनको दरबारको भग्नावशेष वि.सं.१५७५
- मुख्य प्रजातिमा साल, आँप जङ्गली अवस्थामा रहेको र टिक, मसला, दालचिनी प्रजातिलाई वृक्षारोपण गरी हुर्काईएको ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चितुवा	१			
चरी बाघ	१			
स्याल	३			
नीलगाई	२			
काठे भालु	१			
बाँदर	३			
चित्तल	३०			
खरायो (अङ्गोरा)	३५			
गिनी पिग	४०			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
लाटोकोसेरो	१			
टर्की	३			
जापनीज बेन्टम	२१			
लौकाट	१०			
कनकनाथ (कालो कुखुरा)	४			
बट्टाई	३०			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	३			
कालो गोहोरो	२			

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति/वितरण :-

७.२.१ स्तनधारी :- चितुवा, बाँदर, कालो भालु, चित्तल, नीलगाई, उद्दार गरेर ल्याएका

७.२.३ सरिसृप :- अजिङ्गर-४ वटा, कालो गोहोरो-१ वटा बच्चा ।

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :- आ.व.०७५/७६ मा समग्र उद्यानको पूर्वाधार विकासका लागि प्रदेश उद्योग, पर्यटन,वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट रु.५०,००,००० ।- (पचास लाख रुपैंया) प्राप्त ।

९.२ प्रवेश शुल्क :-

- वयस्क- रु.५०।-
- विद्यार्थी- रु.३०।-
- सार्क मूलुक - रु.८०।-
- अन्य विदेशी - रु.१५०।-

९.३ पर्यटक विवरण :-

- आ.व.२०७३/०७४ मा पाँच लाख जनाले भ्रमण गरेको । आम्दानी रु.२,००,००,०००।- (दुईकरोड रुपैंया मात्र) ।
- दैनिक सरदर ३५०० जनाले भ्रमण गर्ने गरेका छन् ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- व्यवस्थित भएको ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- स्वस्थ्य ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- जिल्ला पशुसेवा कार्यालयसँग समन्वय गरी उपचार गराउने गरिएको छ । भविष्यमा मासिकरुपमा नजिकको राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयको पशु चिकित्सकलाई ल्याई चेकजाँच गराउने प्रयास गरिने छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :-

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- पोष्टमार्टमको व्यवस्था छैन । मुचुल्का बनाएर गाडिने गरिएको र संवेदनशील जनावरको पोष्टमार्टन गरिएको । मरेको गाड्ने (वन, पशु, पार्क, जिल्ला प्रशासन लगायतको रोहवरमा)

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- १ जना इन्जिनियर कार्यरत ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :-

- पुरुष ९ जना र महिला ५ जना गरी जम्मा १४ जना स्थायीरुपमा कार्यरत ।
- सरसफाई कार्यको लागि ज्यालादारीमा ९ जना कार्यरत ।
- निर्माण कार्यको लागि २१ जना दैनिक ज्यालादारीमा कार्यरत ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४.अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण):-E-mail मार्फत पठाउने ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :- प्रयाप्त स्थानको कमी

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

- क्षेत्र विस्तारको लागि पटकपटक प्रयास गरिएको (सामुदायिक वन क्षेत्रमा बढाउने प्रशस्त सम्भावना रहेको) ।
- क्षेत्र विस्तार गर्नेसम्बन्धमा बुटवल नगरपालिकाको वि.सं.२०५८ सालमा निर्णय भएको र जिल्ला स्तरीय अन्तर्क्रिया गरिएको ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :- पशु सेवा कार्यालय र नगरपालिका कार्यालयसँग समन्वय गरिएको ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- कुहिने फोहोर कम्पोष्ट मल उत्पादन बाँकी नगरपालिकाले व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :-

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने) :- सामुदायिक वनको जम्मा क्षेत्रफल मध्ये १०० हेक्टर क्षेत्रफलमा सामुदायिक वनसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने योजना रहेको ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- दक्षिणतर्फ बुटवल शहर अवस्थित छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर (वर्ष)	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चितुवा	वयस्क	१		नवलपरासीको जर्गामा वन डढेलोले घाईते बनाएको अवस्थामा उद्दार गरि ल्याएको		८	ठीकै	राम्रो				१ वटा पोथी मृत्यु	
२	बाँदर	भाले अर्ध-वयस्क र बच्चा	२	१	घरमा पालेकोलाई रिक्सावालाले बुझाईदिएको ।	२०७५/११	३ २ १	राम्रो	राम्रो					
३	स्याल	वयस्क	२	१			२ वटा भाले ४ वर्ष र पोथी ७ वर्ष	राम्रो	राम्रो					
४	काठे भालु	वयस्क		१	घरमा पालेको अवस्थामा बाग्लुङ्गबाट उद्दार गरि ल्याएको	२०७२	६	राम्रो	राम्रो					
५	अजिङ्गर		३		रुपन्देही शितलनगरबाट /डि.व.का.बाट	२०६८/१ र २०७५/३							१ वटा प्राकृतिक	
६	नीलगाई	वयस्क	१	१	नहरपुर बेलवासबाट					गरेको	९		१ वटा प्राकृतिक	
७	चित्तल	वयस्क	९	१६	शुरुमा अरुण डिष्टीलरीबाट ३ वटा ल्याएको									
		बच्चा		५										
८	कालो गोहोरो	वयस्क र बच्चा	१	१	१ बच्चा बजार क्षेत्रबाट र १ वटा जङ्गलबाट उद्दार गरिएको	२०७३ र २०७५/३	बच्चा २ महिनाको							
९	चरी बाघ		१			२०७५/८								

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर (वर्ष)	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१०	कछुवा		५											
११	उल्लु	वयस्क	१		गाउँबाट उद्दार गरिएको	२०७६/१								
१२	टर्की		२	१		२०७४								
१३	गिनी पिग		४०											
१४	खरायो (अङ्गोरा)		३५											
१५	जापनीज बेन्टम	वयस्क	३	१०										
		बच्चा	८											
१६	लौकाट (Guineafowl)		१०											
१७	कनकनाथ (कालो कुखुरा)		१	३										
१८	बट्टाई (Quail)		३०											

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. (लाख)	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
१	चितुवा	जाली/पर्खाल/ट्रस	२.२	१२.५	८				जाली ४ मिटर पर्खाल २ मिटर
२	बाँदर		९.६	६.७					
३	स्याल		९.६						
४	भालु		१५.२	९.६					

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु. (लाख)	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (फी.)	चौडाई (फी.)	उचाई (फी.)				
५	अजिङ्गर								
६	नीलगाई		१५	२१.५					
७	चित्तल		२३	२१					
८	कालो गोहोरो								
९	अष्ट्रिच		२१.५	१६.७					निर्माणाधिन
१०	गिनी पिग		९.६	३					
११	सेड घर	ईट्टा/सिमेन्ट/जाली/गोलो पाईप	६७	९.६	३.२	२००		२०७४ देखि	आधा छानो रङ्गिन/आधा जाली निर्माणाधिन १ करोड खर्च
१२	राजहांस	पोखरी							

३.२.१५.पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३०, ३१ र ३२ कास्की

१. चिडियाखानाको नाम :- पोखरा जुलोजिकल पार्क

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- विनय अधिकारी (व्यवस्थापक)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८४६५१३८८७

१.३ Email :- bnayadh@gmail.com, pplawsal@yahoo.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३०, ३१ र ३२ कास्की ।

२.१ GPS Co-ordinate :-

X- Co-ordinate :- २८°९'२९"

Y- Co-ordinate :- ८४°६'२४"

२.२ उचाई :- . ८०० मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- पृथ्वी राजमार्गको तालचोकदेखि ६ कि.मि. (पिच भएको) पूर्व ।

३. स्थापना मिति :- २०७१ श्रावण १५ ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :-

- डिभिजन वन कार्यालय कास्कीमा, साविक लेखनाथ नगरपालिका वडा नं.८/९ वेगनास, पचभैया सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, दर्ता २०५१/२/२० क्षेत्रफल ३२८.८ हेक्टर मध्ये ८८ हे.।
- डिभिजन वन कार्यालय कास्कीमा साविक लेखनाथ नगरपालिका वडा नं.८ सिसुवा, चैनपुर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, दर्ता २०५२/२/२९ क्षेत्रफल ३४.३९ हेक्टर ।
- डिभिजन वन कार्यालय कास्कीमा साविक लेखनाथ नगरपालिका वडा नं.१२, चायपानी चिसाकुना सामुदायिक वन उपभोग्ता समूह, दर्ता २०६९/३/३१ क्षेत्रफल १४.४६ हेक्टर ।

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :-

- पचभैया सामुदायिक वन ८८ हे.
- चैनपुर सामुदायिक वन ३४ हे.
- चायपानी सामुदायिक वन १२ हे.

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- नेपाल सरकार । मुख्य प्रजातिहरुमा चिलाउने, ढाले कटुस, लाँकुरी, सिमल, सुनाखरी (सुनगाभा, चाँदीगाभा) ११२ प्रजाति (लि-वर्डले सर्भे गरेको) ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चरी बाघ	१			
वन बिरालो	२			
नीर बिरालो	१			
स्याल	१			
नीलगाई	१			
चित्तल	१			
रतुवा	११			
बाँदर	३			
खरायो (अङ्गोरा)	१५			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
सेतो गिद्द	२			
कालो चिल	३			
लाटोकोसेरो	६			
गोठे लाटोकोसेरो	३			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
अजिङ्गर	१			
ढकनी नरम खबटे कछुवा	१			

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- आ.व.२०७५/०७६ मा रु.२५,००,०००।- (पच्चीस लाख रुपैंया) भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि अनुदान प्राप्त ।
- प्रदेश उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट रु.२७,००,०००।- (सत्ताइस लाख रुपैंया) अनुदान ।
- युनाइटेड क्लब, पोखराले हालसम्म रु.३५,८५,०००।- (पैंतीस लाख पचासी हजार रुपैंया) ।
- डिभिजन वन कार्यालय, कास्कीबाट आ.व. २०७४/०७५ मा रु.२०,००,०००।- (अक्षरेपि बीसलाख रुपैंया मात्र) ।
- लेखनाथ नगरपालिकाबाट आ.व.२०७३/०७४ मा रु.१०,००,०००।- (दश लाख रुपैंया) ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह काठ बिक्री, श्रमदान ।

९.२ प्रवेश शुल्क :- मिति २०७६/४/१ गतेबाट प्रस्तावित प्रवेश शुल्क देहाय बमोजिम छ ।

- नेपाली - रु.५० ।-
- विदेशी - रु.१००।-
- विद्यार्थी - रु.३०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- नेपाली र विदेशी दैनिक करिब २० देखि २५ जना ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- स्थायी रुपमा पानीको स्रोत रहेको ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, कास्की, रामघाट /ईलाका पशु सेवा कार्यालयबाट सहयोग लिने गरेको ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन ? :- छैन ।

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन ? :- जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, कास्की, रामघाट ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :- १ जना महिला (प्रशासन) कार्यरत रहेको ।

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- १ जना व्यवस्थापक (वि.एस्सी फरेष्ट्री)

१३.२ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- आर्थिक समस्या
- प्राविधिक जनशक्तिको कमी
- निर्माण सामग्री ढुवानीमा कठिनाई

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

- पोखरा महानगरपालिका तथा जिल्ला पशुसेवा कार्यालयसँग समन्वय गरिने गरिएको ।
- डिभिजन वन कार्यालय, कास्कीसँग समन्वय ।
- प्रदेश वन निर्देशनालय, गण्डकीबाट सहयोग प्राप्त ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- कम्पोष्ट मल/मल खाडल

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- सामुदायिक वनका पदाधिकारीहरुबाट प्रस्तुति, प्रशिक्षण आदि ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने) :- विस्तार गर्ने सम्भावना रहेको ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- दक्षिणतर्फ मानव बस्ती-किमबेशी

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३०, ३१ र ३२ कास्की ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर (वर्ष)	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चरी बाघ	बच्चा	१		सराङ्कोट, कास्की	२०७६/१/२५								
२	वन विरालो	वयस्क		२	जि.व.का. लमजुङ	२०७३/९/ २०७४/१०/९	३	राम्रो	राम्रो					
३	नीर बिरालो (एसियन पाम सिभेट)		१		जि.व.का. कास्की	२०७५/८/१७								
४	स्याल	वयस्क	१		शंकरनगर, रुपन्देही	२०७५/२/१६								
५	नीलगाई	वयस्क	१		शंकरनगर रुपन्देही	२०७३/९/२८	३	राम्रो	राम्रो					
६	चित्तल	वयस्क	१		शंकरनगर रुपन्देही	२०७३/९/२८	२.५	राम्रो	राम्रो					
७	रतुवा	वयस्क	७	३	जि.व.का. कास्की / स्याङ्जा	२०७३/३/४	२	राम्रो	राम्रो					
		बच्चा		१		२०७५/१२/२	३	राम्रो	राम्रो					
८	बाँदर	वयस्क	२	१	शंकरनगर, रुपन्देही/ स्थानीय बासिन्दा कास्की	२०७३/९/२८		राम्रो	राम्रो					
९	खरायो (अङ्गोरा)	वयस्क	१५		शंकरनगर, रुपन्देही	२०७३/३/२२								
१०	सेतो गिद्द	वयस्क	२		जि.व.का. कास्की	२०७३/३/४		राम्रो	राम्रो					
११	कालो चील	वयस्क	२	१	जि.व.का. कास्की	२०७३/३/४		राम्रो	राम्रो					
१२	लाटोकोसेरो	वृद्ध	६		जि.व.का. कास्की/ वेगनास भगेरी	२०७३/३/६ २०७३/३/४								
१३	गोठे लाटोकोसेरो	वयस्क		३	जि.व.का. कास्की	२०७३/१०/								
१४	अजिङ्गर	वयस्क	१		शंकरनगर, रुपन्देही	२०७३/९/२८		राम्रो	राम्रो					
१५	कछुवा (पुतली कछुवा)	वयस्क	१		जि.व.का. कास्की	२०७५/३/१५								

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३०, ३१ र ३२ कास्की ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (मि.)	चौडाई (मि.)	उचाई (फी.)				
१	नीलगाई, चित्तल, रतुवा, सेतो गिद्द, कालो चिल, लाटोकोसेरो, गोठे लाटोकोसेरो	जाली/फलाम/जस्ता (२६०० वर्ग मि.)	१४	१४	१४.३ / ९.६	रु.१५,००,०००/-	नगरपालिकाबाट दश लाख र क्लवबाट पाँच लाख	२०७३ आषाढ	गोलघर ८ वटा खण्ड
२	अजिङ्गर	जस्ता/फलाम/तारजाली	४	४	९/७.३				गोलघर
३	बाँदर	जस्ता/फलाम/तारजाली	२.६	२.२	७/६				
४	खाली घर (साना वन्यजन्तु राख्ने)	जस्ता/जाली/फलाम/ब्लक	७.५	३.६	८/६.६	रु.३५,०००/-		२०७४ भाद्र	३ वटा खण्ड
५	रतुवा	इन्क्लोजर (आर.सी.सी.) पाईप ४"×४" र २"×२"	१००	८०	१२	रु.५०,३६,०००/-	वन निर्देशनालय, पोखरा	०७५/०७६	
६	बाँदर (नयाँ)	आर.सी.सी. पाईप ४"×४" र २"×२"	६७	५७	१२	रु.२७,३७,४०५/-		०७५/०७६	
७	भालु	मेसजाली पाईप ४"×४" र २"×२"	३०	३०	१२	रु.४५,००,०००/-		०७५/०७६	
८	कम्पाउण्ड वाल पर्खाल	ब्लक	२३०	१५०	५				खोरसमेत

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३०, ३१ र ३२ कास्की ।

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम, थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु नियुक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत
१	विनय अधिकारी	व्यवस्थापक	वन विज्ञानमा स्नातक				

३.२.१६ राप्ती शान्ति उद्यान, तुलसीपुर उप-महानगरपालिका वडा नं.७, दाङ्ग ।

१. चिडियाखानाको नाम :- राप्ती शान्ति उद्यान, तुलसीपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग ।

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- डिल्लीराज भण्डारी,

पुनाराम भण्डारी (अध्यक्ष-सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह)

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ९८५७८२०८५३

१.३ Email :- dillibhandari14@gmail.com

१.४ Website :-

२. स्थान :- तुलसीपुर उप-महानगरपालिका वडा नं. ७, तुलसीपुर, दाङ्ग ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- २८°०८'४९.७१"

Y- Co-ordinate:- ८२° १९' ०२.९० "

२.२ उचाई :- ७२७ मि.

२.३ मोहडा :- दक्षिण पश्चिम

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- तुलसीपुर वीरेन्द्र चोकदेखि सल्यान जानेबाटो २ कि.मि. उत्तर आई पूर्वतर्फ १ कि.मि. (मुख्य बजारदेखि ३ कि.मि.)

३. स्थापना :- मिति २०५९ माघ १० गते ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित) को विवरण :-

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- सामुदायिक वनको क्षेत्रफल १०५ हेक्टर मध्ये राप्ती शान्ति उद्यानको क्षेत्रफल करिव १४.५ हेक्टर ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :-

- नेपाल सरकार, सामुदायिक वन
- साल, काइयो, टुनी,आँप, मसला, जामुन, खयर,अशोक, मलायोगिरी, बेल इत्यादि । मुख्य प्रजाति साल छ ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
चित्तल	१			
बाँदर	१			
दुम्सी	१			
खरायो (अङ्गोरा)	१५			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
लाटोकोसेरो	२			
राजहाँस	२			

७.१.३ सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

सरिसृप	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
कछुवा	२			

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :- घाईते अवस्थाका रतुवा मृगहरु उपचारको क्रममा मृत्यु भएको ।

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :-

- तुल्सीपुर उप-महानगरपालिका कार्यालय, तुलसीपुरबाट रु.१०,००,०००।- (दश लाख रुपैंया) ।
- पर्यटन कार्यालय, भैरहवाबाट रु.२०,००,०००।- (बीस लाख रुपैंया) सेडघर निर्माणको लागि अनुदान प्राप्त ।
- प्रदेश सरकारको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट रु.२,००,०००।- (दुई करोड रुपैंया) बोटानिकल गार्डेन निर्माणको लागि प्राप्त ।

९.२ प्रवेश शुल्क :- मिति २०७६ साल बैशाख १ गतेबाट रु.२०।- ।

९.३ पर्यटक विवरण :- दैनिक १०० जनाको हाराहारीमा आउने गरेका छन् ।

९.४ अन्य सेवा शुल्क :- आ.व.२०७३/०७४ मा वन पैदावार बिक्री वितरणवापत् रु.१६,००,०००।- (सोह्र लाख रुपैंया) आम्दानी भएको ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :- व्यवस्थित भएको छ ।

११. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- ठीकै

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- जिल्ला पशु सेवा कार्यालयसँग समन्वय गरी गर्ने गरिएको छ ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :- छैन

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- प्रहरीको रोहवरमा पोष्टमार्टम गरी गाड्ने गरेको ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- जिल्ला पशु सेवा कार्यालय/तुलसीपुर पशु सेवा केन्द्रबाट आवश्यक भए बमोजिम प्राविधिक सेवा/सहयोग प्राप्त हुने गरेको ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- ५ जना कार्यरत (१ जनाको तलव सामुदायिक वनको कोषबाट र बाँकी पार्कको आम्दानीबाट व्यवस्थापन गरिएको छ ।

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- बजेटको अभाव ।
- तालिम प्राप्त जनशक्तिको कमी ।
- पानीको समस्या (विकल्पको रुपमा वोरिङ्ग/मूल ३ कि.मि. टाढा)
- सा.व.बाट अलग स्वामित्वमा नरहनु ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :- व्यवस्थित कार्यका लागि सम्बन्धित निकायमा पहल गरिएको ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

- पार्क व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना तयारको अन्तिम चरणमा रहेको । तुलसीपुर उप-महानगरपालिकाबाटबाट रु.३०,००,०००।- (तीस लाख रुपैंया) प्राप्त ।
- पानीको लागि वोरिङ्ग गाडिएको तर सफल नभएको ।

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- डम्पिङ्ग साईट (खाडल) बनाउने योजना रहेको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :-

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :- छ ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- पश्चिमतर्फ बस्ती रहेको बाँकी तीनैतर्फ जङ्गल भएको छ ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- राप्ती शान्ति उद्यान, तुलसीपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर (वर्ष)	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	बाँदर	वयस्क	१		उद्दार	२०७४/३	२	ठीकै	राम्रो					
२	दुम्सी	वयस्क		१	रुकुमबाट उद्दार गरि ल्याएको	२०७३/९	३	ठीकै	राम्रो					
३	कछुवा	वयस्क	२		गणेशपुरबाट उद्दार गरि ल्याएको	२०७४/५		राम्रो	राम्रो					
४	लाटोकोसेरो	वयस्क	२		पछिल्लो १ वटा सल्यानबाट प्राप्त	२०७४/८ २०७५/८								
५	चित्तल	वयस्क		१	तुल्सिपुर न.पा. १५ बाट उद्दार	२०७५/८								
६	खरायो (अङ्गोरा)	वयस्क	१	४	मोतीपुर होलरा भण्डारीबाट सौजन्य	२०७५/११								
		बच्चा	१०											
७	राजहाँस	वयस्क	१	१										

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- राप्ती शान्ति उद्यान, तुलसीपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (मि.)	चौडाई (मि.)	उचाई (मि.)				
१	पहिलो चरण	इट्टा पर्खाल/गोलो फलामे पाईप/जस्तापाता/मेसजाली /फलामे रड/जाली/रङ्गिन जस्तापाताको छानो	६९.२	६.३		२२	पर्यटन कार्यालय, भैरहवाबाट बीसलाख रुपैंया नगद र दुइलाख रुपैंया बराबरको जनश्रमदान गरिएको ।	२०७३/०७४	
	दोश्रो चरण	मेसजाली/फलामे रड/जाली				११.८१	तुल्सीपुर उप-महानगरपालिका कार्यालय, तुलसीपुरबाट दशलाख रुपैंया नगद र एकलाख एकासीहजार रुपैंया बराबरको जनश्रमदान गरिएको ।	२०७३/०७४	

३.२.१७ महेन्द्र पार्क मिनी जु, नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं.८

१. चिडियाखानाको नाम :- महेन्द्र पार्क मिनी जु, नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं.८ (नगरपालिकाबाट व्यवस्थापन गरिएको तर उक्त क्षेत्रको ज.ध.द.प्र.प्र. नभएको)

१.१ जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- मो. अस्लम रिज्वी (मो.नं. ९८१४५४४६६१), युवराज विक्रम घले, नेपालगञ्ज उप-म.न.पा. जिन्सी सहायक मो.नं. ९८४८१८०९४१, भोजबहादुर रावल, नेपालगञ्ज उप-म.न.पा.पशु प्राविधिक मो.नं. ९८६८११२९०८.

१.२ सम्पर्क फोन नं. :- ०८१-५२०१५१ , ०८१-५२०३१६

१.३ Email :- nepalgunjmun@gmail.com

१.४ Website :- www.nepalgunjmun.gov.np/en

२. स्थान :- नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं.८, घस्यान टोल, नेपालगञ्ज, बाँके ।

२.१ GPS Co-ordinates :-

X- Co-ordinate:- २८°०३' १९.८३"

Y- Co-ordinate:- ८१°३७' २३.२९"

२.२ उचाई :- समुन्द्री सतहबाट १५३ मि. ।

२.३ मोहडा :- समतल ।

२.४ पहुँच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :- नेपालगञ्ज मुख्यबजार (घस्यान टोल) ।

३. स्थापना मिति :- वि.सं. २०२० सालमा महेन्द्र पार्कको नाममा स्थापना भएको ।

४. स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :-

- वन्यजन्तु राख्न, पाल्न तथा संरक्षण गर्न वि.सं. २०५५ सालदेखि थालनी गरिएको ।
- चिडियाखानाबाट कृष्णसार प्रजातिको जम्मा संख्या २ (जसमध्ये भाले १ र पोथी १)
- चिडियाखानाबाट चित्तल प्रजातिको जम्मा संख्या २ (जसमध्ये भाले १ र पोथी १)

५. क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :- ०.६४ हेक्टर रहेको । आयताकार आकारमा रहेको ।

६. जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :- वृक्षारोपण गरी हुर्काईएका सिसौं, टिक, काभ्रो, गोल्डमोहोर, गुलर, जामुन, अशोक, बोटल पाल्म, आँप, पकरिया, फिस्टेल पाल्म लगायत रुख प्रजाति रहेको ।

७. वन्यजन्तु प्रजाति :-

७.१ प्रजातिगत विवरण :-

७.१.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

स्तनधारी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
कृष्णसार	१	३		५
चित्तल	१७	१३	११	
बाँदर	२			
खरायो (अङ्गोरा)	२३			
चीनीयाँ मुसा	१०			

७.१.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

पंक्षी	हालको संख्या	गत वर्षको संख्या	२ वर्ष अघिको संख्या	५ वर्ष अघिको संख्या
ईमु	३			
लव बर्ड	८०			
फाईटर कुखुरा	३			

७.२ वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर/प्राप्ति :-

७.२.१ स्तनधारी :-

- तत्कालीन महेन्द्र प्रकृति संरक्षण कोष (हाल राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष) अन्तर्गत सदर चिडियाखाना, जावलाखेलबाट वि.सं.२०५५ सालमा कृष्णसार जोडी (भाले १ वटा र पोथी १ वटा) प्राप्त भएको ।
- वि.सं.२०७१ सालमा हीरापुरफाँटामा कृष्णसार २२ वटा (भाले २ वटा र पोथी २० वटा) स्थानान्तरण गरिएको ।
- तत्कालीन महेन्द्र प्रकृति संरक्षण कोष (हाल राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष) अन्तर्गत सदर चिडियाखाना, जावलाखेलबाट वि.सं.२०५५ सालमा चित्तल जोडी (भाले १ वटा र पोथी १ वटा) प्राप्त भएको ।

- चित्तल भाले-५ र पोथी १० मध्ये बच्चा भाले-१ (५वर्ष) र पोथी-२ (४वर्ष) र २ भाले आपसमा जुधेर मृत्यु ।

७.३ वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.३.१ स्तनधारी :-

- कृष्णसार (हालको संख्या भाले-१, गतवर्षको संख्या-३, ३ वर्ष अघिको संख्या .., ५ वर्ष अघिको संख्या ५)
- चित्तल (हालको संख्या -१७, गतवर्षको संख्या-१३, ३ वर्ष अघिको संख्या-११)

८. भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (के ले बनेको हो ?) र संख्या :-

८.१ स्तनधारी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- तारजाली लगाई खोर बनाईएको ।

८.२ पंक्षी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :- तारजाली लगाई खोर बनाईएको ।

९. आय स्रोत :-

९.१ अनुदान :- नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिकाबाट निर्माण कार्यका लागि अनुदान प्राप्त ।

९.२ प्रवेश शुल्क :- रु.१०।-

९.३ पर्यटक विवरण :- वार्षिक तीसहजार जना नेपाली तथा अन्य पर्यटकले भ्रमण गर्ने गरेको ।

१०. वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :-

- नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिकाले मोटरजडित हेण्डपम्प बनाएको ।
- मासिक तीसदेखि चालीस हजार रुपैंया आहारामा खर्च हुने गरेको ।

१२. वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :- नगरपालिकाका पशु प्राविधिकबाट नियमित चेकजाँच गराई गर्ने गरिएको ।

१२.१ वन्यजन्तु अस्पताल छ/छैन? :-

१२.२ पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ/छैन? :- छ ।

१३. जनशक्तिको अवस्था :-

१३.१ दक्ष जनशक्तिको विवरण :- नभएको ।

१३.२ प्रशासनिक जनशक्ति :- पुरुष १ जना (चौकिदार)

१३.३ अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :- १ जना पुरुष कर्मचारी कार्यरत रहेको ।

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :- अभिलेखीकरण व्यवस्थित तरिकाले हुने नगरेको ।

१५. अन्य :-

१५.१ व्यवस्थापनको मुख्य समस्याहरु :-

- सानो क्षेत्रफल भएको ।
- भौतिक पूर्वाधार पर्याप्त नभएको ।
- वन्यजन्तुको उद्दार र उपचारमा कठिनाई ।
- दक्ष जनशक्तिको कमी ।
- कमजोर व्यवस्थापन ।

१५.२ समस्या समाधानका लागि अवलम्बन गरिएका प्रयासहरु :-

- वन्यजन्तुको लागि प्रयाप्त स्थान अभाव भएकाले अर्को उपयुक्त स्थानमा स्थानान्तरण गर्न उपयुक्त हुने ।
- विभिन्न सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वय तथा सहकार्य ।

१५.३ व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गरिएका विधि :-

१५.४ फोहोर व्यवस्थापनको व्यवस्था :- नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिकाले व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।

१५.५ संरक्षण शिक्षा :- विद्यालयस्तरका विद्यार्थीहरुको अवलोकन भ्रमणका क्रममा विद्यार्थीले वन्यजन्तुको अवलोकन गरी तीनका आनीबानी बारे जानकारी प्राप्त गर्ने गरेका छन् ।

१५.६ क्षेत्र विस्तारको सम्भावना (सम्भवभए क्षेत्रफल उल्लेख गर्ने :-

- अहिलेकै स्थानमा सम्भावना नरहेको ।
- अर्को उपयुक्त स्थानमा स्थापना गरी व्यवस्थापन गर्न सक्ने ।

१५.७ आसपासको मानव बस्तीको अवस्था :- चारैतर्फ घना मानव बस्ती ।

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजाति विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- महेन्द्र पार्क (मिनी जू), नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका, नेपालगञ्ज ।

क्र.सं.	प्रजाति	वृद्ध/वयस्क/अर्ध-वयस्क/बच्चा	लिङ्ग		प्राप्तीको स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानीत उमेर (वर्ष)	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
			भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको गरेको	संख्या	मिति		
१	चित्तल	वयस्क	५	१०										
		बच्चा	२											
२	कृष्णसार	वयस्क	१											
३	बाँदर	अर्ध-वयस्क	१	१	स्थानीय	२०७४/१०	४	राम्रो	राम्रो					
४	खरायो (अङ्गोरा)		८	१५										आयातित
५	चीनीयाँ मुसा	वयस्क	५	५										
६	लव वर्ड		८०		स्थानीय	२०७४/१०	५	राम्रो	राम्रो					
७	ईमु	वयस्क	१	१										
		बच्चा	१											
८	फाईटर कुखुरा	वयस्क	१	१										
		बच्चा	२											

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :- महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका, नेपालगञ्ज ।

क्र.सं.	प्रजातिगत संरचना	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई /गोलाई (से.मि.)	चौडाई (मि.)	उचाई (मि.)				
१	चरा (वृद्ध)	जाली/पाईप/ईट्टा/सिमेन्ट	१५.३		३.२५		नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका कार्यालय, नेपालगञ्ज	२०५६	चराघर जस्ता छानो
२	चरा (वयस्क)	जाली/पाईप/ईट्टा/सिमेन्ट	१५.९		३.५				
३	चरा	जाली/काठ	१०.९	५.२	४.५				
४	चित्तल/कृष्ण सार		२२.५	११.७					मि.
५	अष्ट्रिच		२६					२०७२	

४. चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पतालसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था :

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को दफा १५ बमोजिम :

१५. नमूना सङ्कलन गर्न इजाजतपत्र लिनु पर्ने : (१) इजाजतपत्र प्राप्त नगरी कुनै पनि व्यक्तिले राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष वा अन्य वन्यजन्तु वासस्थानबाटै वैज्ञानिक अनुसन्धानको लागि नमूना सङ्कलन गर्न पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको इजाजतपत्र लिन चाहने व्यक्तिले तोकिएको अधिकारी समक्ष तोकिएको ढाँचाको दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको दरखास्त पर्न आएमा तोकिएको अधिकारीले तोकिएबमोजिमको दस्तुर अनुसूची-१ मा उल्लेखित वन्यजन्तु बाहेक जुनसुकै वन्यजन्तुको शिकार गर्न वा कुनै कीट, कीटाणु, माछा वा कुनै प्राकृतिक उपज जम्मा गर्न तोकिएको शर्तहरु पालन गर्ने गरी इजाजतपत्र दिन सक्नेछ ।

[ञ]१५क. वन्यजन्तुको अध्ययन अनुसन्धान, प्रजनन तथा पालन गर्न सक्ने : (१) वन्यजन्तुको संरक्षण, प्रवर्द्धन र दिगो उपयोगमा सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले वन्यजन्तुको अध्ययन, अनुसन्धान वा व्यवसायिक रुपमा प्रजनन तथा पालन गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले तोकिएबमोजिम अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन्यजन्तुको प्रजनन तथा पालनको लागि आवश्यक पर्ने बीउ प्राणी (सिड एनिमल) तोकिएबमोजिम उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति प्राप्त गरी व्यावसायिक रुपमा उत्पादन गरिएका वन्यजन्तु वा तीनका अङ्ग वा अङ्गबाट तयार गरिएको वस्तु तोकिएबमोजिम उपयोग, बिक्री, वितरण वा निकासी गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तोकिएबमोजिमका वन्यजन्तुलाई तोकिएबमोजिमको अवस्थामा नेपालभित्र एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा ओसारपसार गर्न वा कुनै मुलुकमा निकासी गर्न वा कुनै मुलुकबाट पैठारी गर्न पाइने छैन ।

[ञ]१५ख. अनुसन्धान वा शैक्षिक प्रदर्शनीको लागि वन्यजन्तु प्रदान गर्न सकिने : (१) वन्यजन्तुको वैज्ञानिक अध्ययन, अनुसन्धान वा शैक्षिक प्रदर्शन गर्ने ख्यातिप्राप्त स्वदेशी वा विदेशी संघ, संस्थाले अध्ययन, अनुसन्धान वा शैक्षिक प्रदर्शनीको प्रयोजनको लागि कुनै वन्यजन्तु माग गरी नेपालको राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र वा मध्यवर्ती क्षेत्र तथा वन्यजन्तुको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकासको लागि सहयोग पुऱ्याउने लिखित प्रतिबद्धतासहित निवेदन पेश गरेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो कार्यको लागि उक्त संस्थालाई वन्यजन्तु प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अध्ययन वा अनुसन्धानको लागि कुनै वन्यजन्तु प्रदान गर्दा त्यस्तो अध्ययन वा अनुसन्धानबाट प्राप्त हुने नतिजा नेपालको लागि समेत उपयोगी हुने ठानेमा नेपाल

[ञ] पाँचौ संशोधनद्वारा थप ।

सरकारले त्यस्तो नतिजा नेपाललाई समेत उपलब्ध गराउने शर्त सहित त्यस्तो वन्यजन्तु प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम वन्यजन्तु प्रदान गर्दा लाग्ने दस्तुर, पालना गर्नुपर्ने शर्त तथा अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

ॐ१५ग. चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना गर्न सकिने : (१) कुनै संस्था, निकाय वा स्थानीय तहले संरक्षण शिक्षा, मनोरञ्जन, प्रजनन, वंशाणु श्रोत संरक्षण तथा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने प्रयोजनका लागि तोकिएबमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त गरी चिडियाखाना सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(२) कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा स्थानीय तहले टुहुरा, असहाय, समस्याग्रस्त र उद्धार गरिएका वन्यजन्तुहरुको संरक्षण र व्यवस्थापनको लागि वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र र वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

ॐ१५घ. जैविक मार्गको संरक्षण र सम्बर्द्धन : (१) नेपाल सरकारले आवश्यक देखेमा राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र वा मध्यवर्ती क्षेत्र भन्दा बाहिरको कुनै क्षेत्रलाई जैविक मार्ग घोषणा गरी सम्बन्धित उपभोक्ता समितिसँग परामर्श गरी सो को संरक्षण र सम्बर्द्धनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) जैविक मार्गको संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

ॐ१५ङ. विदेशी मुलुकलाई वन्यजन्तु उपलब्ध गराउन सकिने : (१) कुनै पनि विदेशी मुलुकको सरकारले तोकिएको शर्तको अधीनमा रही नेपालमा रहेको वन्यजन्तु माग गरेमा र नेपाल सरकारले संरक्षण र व्यवस्थापनका दृष्टिकोणले उपयुक्त ठानेमा तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी त्यस्ता वन्यजन्तु उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन्यजन्तु उपलब्ध गराएको वार्षिक विवरण वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र सङ्घीय संसदको सम्बन्धित समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को दफा २६ को उपदफा ५ (ग) बमोजिम दण्ड सजायँ :

ॐ(५ग) कसैले यस ऐन अन्तर्गत इजाजत प्राप्त नगरी वन्यजन्तु पालन वा प्रजनन गरे गराएमा वा चिडियाखाना सञ्चालन गरेमा छ महिनासम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिबाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

ॐ पाँचौ संशोधनद्वारा थप ।

५. मिनी जुहरुको अनुगमनबाट देखिएको अवस्था

नेपालमा चिडियाखानाको शुरुवात राणा प्रधानमन्त्री जुद्ध शम्शेरले वि.सं.१९८९ मा जावलाखेलमा ६ हेक्टर क्षेत्रफलमा स्थापना गरेर सञ्चालन ल्याएका थिए । यसलाई वि.सं.२०११ देखि सर्वसाधारणलाई अवलोकनको लागि खुल्ला गरियो । नेपालमा सो पश्चात् अन्य स्थानमा व्यवस्थित चिडियाखानाहरु हालसम्म स्थापना र सञ्चालन आएका छैनन् । वि.सं.२०४० को दशकमा वन ऐन, २०१८ (संशोधित २०३४) अन्तर्गतको पञ्चायती वन र पञ्चायत संरक्षित वन नियमावली, २०३५ लागू भएपछि समुदायस्तरमा वनको संरक्षण एवं व्यवस्थापन कार्यको थालनी भयो । त्यसपछि देशभर नै समुदायले आफूले परम्परादेखि नै उपयोग गर्दै आएको वनलाई संरक्षण गर्न थाले । समुदाय संरक्षणमा आधारित वनलाई कानूनी मान्यता दिन वन ऐन, २०४९ मा सामुदायिक वन व्यवस्थापनको व्यवस्था गरियो । यसरी स्थानीय उपभोक्ताहरुको प्रत्यक्षरुपमा सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा अर्थपूर्ण सहभागिता भएपछि वन संरक्षणको कार्यमा प्रभावकारिता आयो । सामुदायिक वन व्यवस्थापनले प्राकृतिक वनमा घना र वृक्षारोपण गरेर क्षेत्र विस्तार भई वन्यजन्तुको बासस्थानमा सुधार हुँदा वन्यजन्तुको संख्यामा पनि वृद्धि हुन थाल्यो । एकातर्फ सामुदायिक वनमा वन्यजन्तुको संख्यामा वृद्धि र अर्कोतर्फ वनको सीमानामा मानव जनसंख्या वृद्धि र वन्यजन्तुको आवतजावत गर्ने जैविक मार्ग अतिक्रमण हुँदा मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व वृद्धि हुन थाल्यो । त्यस्तै मानवबस्तीमा वन्यजन्तु प्रवेश गर्ने, समस्याग्रत हुने र केही वन्यजन्तु टुहुरासमेत हुन थाले । त्यस्ता वन्यजन्तुको जीवन रक्षाको लागि उद्दार स्थलको रुपमा वन्यजन्तुलाई सामुदायिक वनमा खोर निर्माण तथा घेराबारमा राखेर पालनपोषण गर्न थालियो । त्यहि स्थानले विस्तारै चिडियाखानाको स्वरुप लिएको देखिन्छ ।

अत: नेपालमा सामुदायिक वन क्षेत्रमा शुरुमा वन्यजन्तु उद्दार स्थल नै चिडियाखाना अर्थात मिनी जु स्थापना र सञ्चालन भएको पाईन्छ । ती मिनी जुहरुमा स्थलगत अवलोकन गर्दा देखिएको अवस्थालाई तपशिलअनुसार बुँदागतरुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

तपशिल :

(१) यस प्रतिवेदनमा समेटिएका १७ वटा मिनी जुहरुमध्ये १५ वटा मिनी जुहरु सामुदायिक वन र १ वटा संरक्षित वन क्षेत्र र १ वटा नगर क्षेत्रमा सञ्चालित छन् ।

(२) सबै मिनी जुहरुमा निर्माण भएका वन्यजन्तुको खोर उपलब्ध बजेट रकमको आधारमा निर्माण भएका छन् । अधिकाँश खोर र घेराबार वन्यजन्तुमैत्री र मापदण्डअनुसार भएको देखिएन ।

(३) वन्यजन्तुलाई चाहिने पौष्टिक र सन्तुलित आहारा, दाना पानी, मासु दिँदा स्केल निर्धारण र समय तालिका प्रयोग गरेको देखिएन ।

(४) पोखरा जुलोजिकल पार्कमा बाहेक अन्यत्र प्राविधक जनशक्तिले काम गरेको देखिएन ।

(५) वन्यजन्तुको स्याहार सुसार गर्ने कर्मचारीहरुलाई सोसम्बन्धी तालिम दिएको पाईएन ।

(६) वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार बिरामी हुँदामात्र पशु चिकित्सक वा पशु स्वास्थ्य सहायक प्राविधिकबाट सहयोग लिएर उपचार गर्ने गराउने गरेको पाईयो । वन्यजन्तुको नियमित र आवधिक स्वास्थ्य परीक्षण एवं रेखदेख गरेको देखिएन ।

(७) अधिकाँश मिनी जुहरुमा वन्यजन्तुको खोर सफाई एवं निर्मलिकृत कार्य व्यवस्थित र प्रभावकारी देखिएन ।

(८) वन्यजन्तुलाई प्रजातिअनुसारको छुट्टाछुट्टै खोर निर्माण नभई एउटै छानाभित्र विभिन्न प्रजातिका वन्यजन्तु राखेको पाईयो ।

(९) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं. ८ घस्यानटोलस्थित महेन्द्र पार्क मिनी जुबाहेक अन्य मिनी जुहरु स्थापना र सञ्चालन सामुदायिक वनको वन क्षेत्रमा छन् । केही मिनी जुहरु सामुदायिक वन आफैँले र केही मिनी जुहरु जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता भएका संघसंस्थाहरुले स्थापना र सञ्चालनमा ल्याएको पाईयो । यसबाट सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी र मिनी जु सञ्चालन संस्थाका पदाधिकारीहरुबीच समन्वय भएको पाईएन ।

(१०) सबै मिनी जुहरुमा वन्यजन्तुलाई ओसारपसार उपचार र उद्दार गर्नको लागि चाहिने खोर तथा उपकरणहरु व्यवस्था गरेको पाईएन ।

(११) मिनी जुहरुमा अग्नि प्रतिरोधी उपकरण एवं औजारको व्यवस्था गरेको पाईएन ।

६. निष्कर्ष एवं सुझाव

नेपालमा चिडियाखाना/जुको स्थापना एवं सञ्चालन वि.सं.१९८९ देखि शुरु भएतापनि कानूनी आधार भने राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को पाँचौं संशोधन (२०७३/१२/१७) मा दफा १५(ग) चिडियाखाना वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना गर्न सकिने :

(१) कुनै संस्था, निकाय वा स्थानीय तहले संरक्षण शिक्षा मनोरञ्जन, प्रजनन्, वंशाणु स्रोत संरक्षण तथा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने प्रयोजनका लागि तोकिएबमोजिमको इजाजत पत्र प्राप्त गरी चिडियाखाना सञ्चालन गर्न सक्ने छ ।

(२) कुनै व्यक्ति संस्था वा स्थानीय तहले टुहुरा, असहाय, समस्याग्रस्त र उद्दार गरिएका वन्यजन्तुको संरक्षण र व्यवस्थापनको लागि वन्यजन्तु उद्दारको र वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र तथा वन्यजन्तु अस्पताल स्थापना र सञ्चालनसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ, भनी व्यवस्था भएको छ ।

सोही ऐनको दफा २६ मा सजायँ, उप नियम ५(ग) मा कसैले यस ऐन अन्तर्गत इजाजत प्राप्त नगरि वन्यजन्तु पालन वा प्रजनन् गरे गराएमा वा चिडियाखाना सञ्चालन गरेमा छ महिनाासमम कैद वा पचासहजार रुपैंयासम्म जरिवाना वा दुवै सजायँ हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ ।

नेपालमा चिडियाखाना निर्माण तथा सञ्चालनको कानूनीरुपमा नै व्यवस्था राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को पाँचौं संशोधन (२०७३।१२।१७) मा व्यवस्था भएकोले सो व्यवस्था हुनु पूर्व नै सामुदायिक वन क्षेत्रमा वि.सं.२०६० को दशक देखि नै उद्दार गरिएका वन्यजन्तुको जीवन रक्षाको लागि खोर तथा घेराबार निर्माण गरेर त्यहीँ राखेर पालन हुँदै आएको पाईयो । यसरी सञ्चालनमा आएका चिडियाखानाहरुको वैधानिकता कायम भई नसकेकोले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को पाँचौं संशोधन (२०७३/१२/१७) मा दफा १५ग को प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने देखियो ।

अतः स्थलगतरुपमा चिडियाखाना/मिनी जुहरु अनुगमन गरेपछि देखिएको अवस्था सुधार्न तपशिलका सुझावहरु कार्यान्वयन गर्दा वन्यजन्तुको कृत्रिम वासस्थान वन्यजन्तुमैत्री एवं स्वास्थ्य जीवनयापन गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

तपशिल :

(१) सामुदायिक वन क्षेत्र वा अन्यत्र स्थापना र सञ्चालन गरिने चिडियाखाना सञ्चालन गर्नु पूर्व गुरुयोजना वा व्यवस्थापन योजना तयार गरेर त्यसको आधारमा पूर्वाधार निर्माण गरेमा र वन्यजन्तुको कृत्रिम वासस्थान व्यवस्थित हुनेछ ।

(२) वन्यजन्तुको कृत्रिम वासस्थान (घेरावार वा खोर) निर्माण गर्दा मापदण्डअनुसार गर्नुपर्ने छ । यसबाट चिडियाखाना वन्यजन्तुमैत्री हुनेछ ।

(३) वन्यजन्तुलाई स्वस्थ राख्न चाहिने पौष्टिक एवं सन्तुलित आहारा प्रजातिअनुसारको स्केलबमोजिम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) वन्यजन्तुको हेरचाह गर्ने र स्याहार सुसार गर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्दा प्राविधिक जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने छ । चिडियाखानामा हाल कार्यरत हेरालुहरु तथा सुसारेहरुलाई वन्यजन्तु स्वास्थ्य प्राथमिक उपचार, आहारा दाना स्केल एवं ह्याण्डलिङ्ग गर्नका लागि अनिवार्यरुपमा तालिमको व्यवस्था गर्ने ।

(५) वन्यजन्तुको स्वास्थ्योपचारको लागि सकभर पशु सेवाका प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने । सोसम्भव नभएसम्म नजिकका राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष कार्यालय वा पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारीहरुबाट नियमित स्वास्थ्योपचार गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

(६) वन्यजन्तुको घेराबार र खोरमा अनिवार्यरुपमा सरसफाईको व्यवस्था मिलाउने । त्यस्तै हप्ताको एकपटक घेराबार र खोर, फिनेल, पोटास र डिट्टलले निर्मलीकृत गर्ने । स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था मिलाउने ।

(७) वन्यजन्तुको घेराबार र खोर प्रजातिअनुसार अलग अलग राख्ने व्यवस्था मिलाउने । सकभर वन्यजन्तुलाई घेराबारा र खोरमा राख्दा कम्तिमा १ जोडी भालेपोथी राख्ने व्यवस्था मिलाउने । वन्यजन्तु अवलोकन गर्ने पर्यटक/आगन्तुक हिँड्ने, उभिने स्थान र खोरको बीचमा कम्तिमा २ मिटर खाली राखेर रेलिङ्ग तथा बारको व्यवस्था गर्ने ।

(८) सामुदायिक वन क्षेत्रमा भएका चिडियाखाना व्यवस्थापनको कार्यमा द्वैध व्यवस्थापकीय कार्य (सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र चिडियाखाना व्यवस्थापन समिति) अन्त गर्ने ।

(९) वन्यजन्तुको ओसारपसार, उपचार, उद्दार गर्दा चाहिने अत्यावश्यक औजार एवं उपकरणहरुको अनिवार्यरुपमा व्यवस्था गर्ने ।

(१०) जिल्ला सुनसरी धरान उप महानगरपालिकामा पर्ने लाङ्घाली सामुदायिक वन, हरियाली सामुदायिक वन, यलम्वर सामुदायिक वन र उदय सामुदायिक वन (७ कि.मि. दूरीभित्रै) मा चिडियाखानाहरु स्थापना र सञ्चालन भएका छन् । ती चिडियाखाना एउटै प्रकृतिका छन् । यसलाई पर्यटक एवं आगन्तुकहरुको आकर्षक गन्तव्य बनाउन छुट्टाछुट्टै प्रजातिगत विशिष्टीकृत चिडियाखाना बनाउन ती सबै स्थानको गुरुयोजना तयार गरेरमात्र चिडियाखाना सञ्चालन गर्न उपयुक्त हुने ।

(११) प्रदर्शनमा राखिएका वन्यजन्तुको पहिचान एवं प्रजातिगत जीवशास्त्र (Biology) छोटकरीमा लेखेर घेराबारा वा खोर नजिक पर्यटक तथा आगन्तुकले देख्ने गरेर राख्ने । यसबाट विद्यालय, महाविद्यालयका विद्यार्थी, अनुसन्धानकर्ता लगायत अन्य आगन्तुकहरुसमेतले जानकारी लिनसक्ने हुँदा जैविक विविधता संरक्षण शिक्षामा टेवा पुग्ने ।

(१२) सबै मिनी जुहरुले अग्नि प्रतिरोधी औजारहरु एवं उपकरणहरुको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने ।

७. अनुगमनको क्रममा लिईएका केहि फोटोहरु

बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

बाँसबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

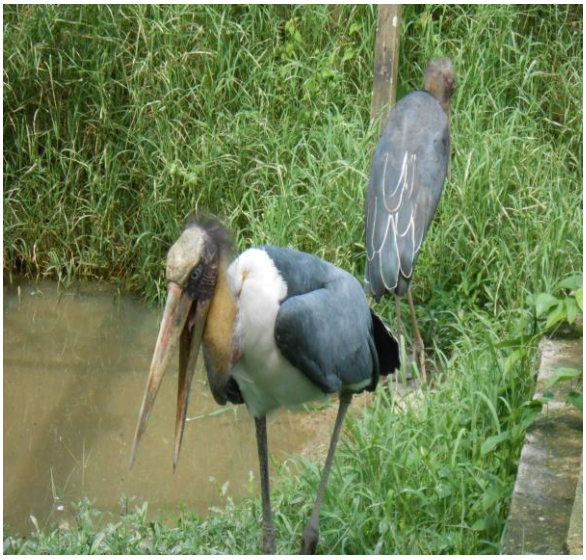

जामुनाबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, जामुनखाडी सिमसार तथा पर्यटकीय क्षेत्र

कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्यापर्यटन क्षेत्र

कालिका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कालिका सिमसार पर्यापर्यटन क्षेत्र

कछुवा उद्धार तथा संरक्षण केन्द्र

कछुवा उद्धार तथा संरक्षण केन्द्र

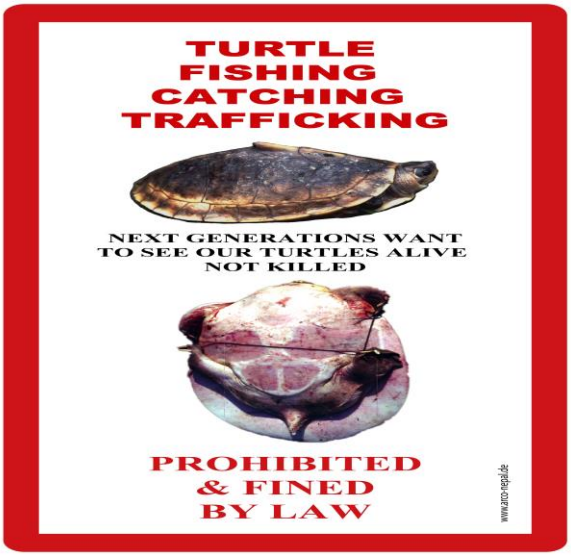

वेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्धार केन्द्र)

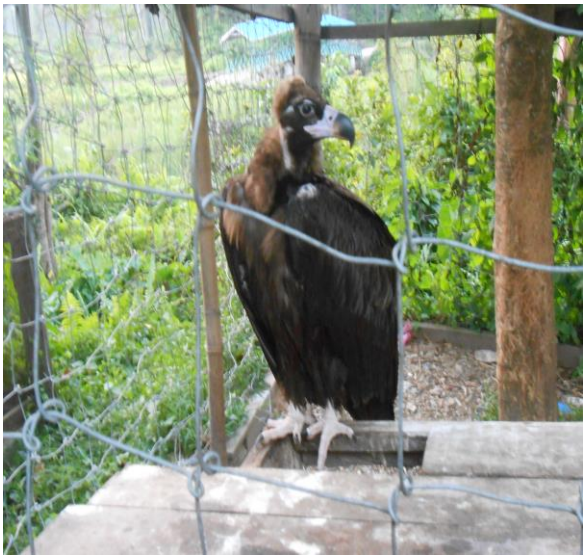

वेतना सिमसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (उद्धार केन्द्र)

हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

हरियाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्धार केन्द्र)

तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति (पशुपंक्षी व्यवस्थापन तथा उद्धार केन्द्र)

यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

यलम्बर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

धनुषाधाम जैविक उद्यान, धनुषाधाम संरक्षित वन, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

धनुषाधाम जैविक उद्यान, धनुषाधाम संरक्षित वन, सामुदायिक वन उपभोक्ता

शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा

शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा

पञ्चकन्या सामुदायिक वन, मैनीखोला पर्यापर्यटन क्षेत्र

ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन

शंकरनगर प्राणी उद्यान

शंकरनगर प्राणी उद्यान

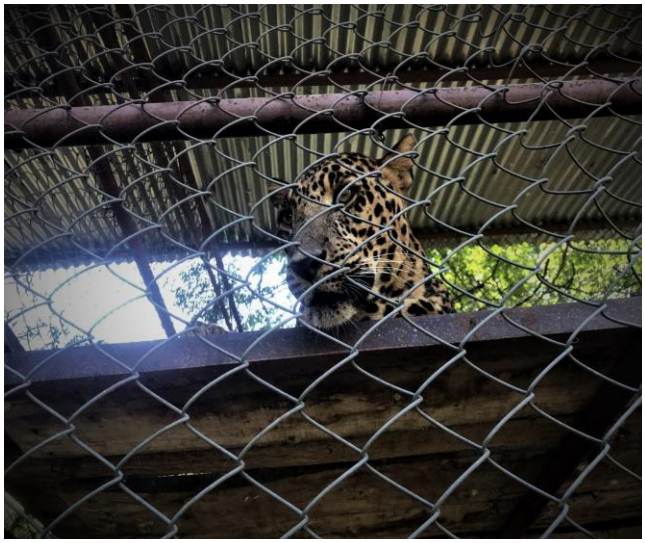

मणिमुकुन्द सेन उद्यान संरक्षण समिति

मणिमुकुन्द सेन उद्यान संरक्षण समिति

पोखरा जुलोजिकल पार्क

राप्ती शान्ति उद्यान

राप्तीशान्तिउद्यान
RAPTI PEACE PARK
तुलसीपुर ७ गणेशपुर, दाङ
TULSIPUR 7 GANESHPUR, DANG
स्वागतम्

महेन्द्र पार्क मिनी जु

८.अनुसूचीहरु :

अनुसूची - १. नेपालका मिनी जु अनुगमन फाराम :

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मंत्रालय

राष्ट्रिय प्राणी उद्यान, सूर्यविनायक भक्तपुर

स्थानीयस्तरका चिडियाखानाको विवरण फाराम

१.चिडियाखानाको नाम :-

(१.१) जिम्मेवार व्यक्तिको नाम :- (१.२) सम्पर्क फोन नं. :-

(१.३) Email :- (१.४) Website :-

२.स्थान :-

(२.१) जि.पि.एस.कोर्डिनेट :-

X-Coordinate:-

Y-Coordinate:-

(२.२) उचाई :- (२.३) मोहडा :- (२.४) पंहुच मार्ग (मुख्य शहरबाट समिप) :-

३.स्थापना मिति :-

४.स्थापनाको शुरुवात (पालन गर्न ईजाजत दिएको निकाय र पालन गर्न ईजाजत पाएको वन्यजन्तुसहित)को विवरण :-

५.क्षेत्रफल (सम्भव भए जग्गाको नक्सासमेत) :-

६.जग्गाको स्वामित्व (वन क्षेत्रमा भए वनको किसिम र मुख्य प्रजाति) :-

७.वन्यजन्तु प्रजाति :-

(७.१) स्तनधारी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

(७.२)पंक्षी (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

(७.३) सरिसृप (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

(७.४) उभयचर (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

(७.५) माछा (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

(७.६) अन्य (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

७.(क). वन्यजन्तु प्रजातिगत साटफेर / प्राप्ती / वितरण :-

७.(क).१. स्तनधारी :- ७.(क).२. पंक्षी :- ७.(क).३. सरिसृप :- ७.(क)४. उभयचर :-

७.(क).५. माछा :- ७.(क).६. अन्य :-

७.(ख).वन्यजन्तु प्रजातिगत मृत्यु विवरण :-

७.(ख).१. स्तनधारी :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

७.(ख).२. पंक्षी :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

७.(ख).३. सरिसृप :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

७.(ख)४. उभयचर :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

७.(ख).५. माछा :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

७.(ख).६. अन्य :- (हालको संख्या .....गतवर्षको संख्या ..... २ वर्ष अघिको संख्या ..... ५ वर्ष अघिको संख्या .....)

८.भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरु (वन्यजन्तुको शरीर र स्वभाव अनुसारको CAGE, SEMICAGE & OPEN), निर्मित्त वस्तु (केले बनेको हो ?) र संख्या :-

(८.१) स्तनधारी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

(८.२)पंक्षी (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

(८.३) सरिसृप (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

(८.४) उभयचर (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

(८.५) माछा (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

(८.६) अन्य (अनुसूची फाराम-२ बमोजिमको विवरण) :-

९. आय स्रोत :

(९.१) अनुदान :- (९.२) प्रवेश शुल्क :- (९.३) पर्यटक विवरण :-

१०.वन्यजन्तुको आहारा (खाना, दाना, पानी)को स्रोत :-

११.वन्यजन्तुको स्वास्थ्य अवस्था (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१२.वन्यजन्तुको स्वास्थ्य उपचार पद्धति :-

(१२.१) वन्यजन्तु अस्पताल छ छैन :-

(१२.२) पोष्टमार्टमको व्यवस्था छ छैन :-

१३.जनशक्तिको अवस्था :-

(१३.१) दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

(१३.२) प्रशासनिक जनशक्ति :-

(१३.३) अर्ध-दक्ष जनशक्तिको विवरण :-

१४. अभिलेख व्यवस्थापनको विवरण (अनुसूची फाराम-१ बमोजिमको विवरण) :-

१५. अन्य :-

अनुसूची फाराम-१

वन्यजन्तु प्रजातिगत विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :-

प्रजातिको नाम :-

क्र.सं.	वन्यजन्तुका नाम	लिङ्ग		प्राप्त स्रोत	प्राप्त मिति	अनुमानित उमेर	स्वास्थ्य अवस्था		प्रजनन् संख्या			मृत्युको कारण र विवरण	कैफियत
		भाले	पोथी				शुरुको	हालको	नगरेको	गरेको	मिति		

अनुगमन गर्नेको नाम, थर :-

हस्ताक्षर :-

मिति :-

अनुसूची फाराम-२

भौतिक संरचना विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :-

प्रजातिको नाम :-

भौतिक संरचनाको नाम :-

क्र.सं.	विवरण (वृद्ध/वयस्क/अर्ध वयस्क/बच्चा)	निर्माण गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री	आकार, प्रकार र किसिम			लागत रकम रु.	रकम प्राप्तीको स्रोत	निर्माण वर्ष	कैफियत
			लम्बाई (मी.)	चौडाई (मी.)	उचाई (मी.)				

अनुगमन गर्नेको नाम, थर :-

हस्ताक्षर :-

मिति :-

अनुसूची फाराम-३

स्थानीयस्तरको चिडियाखानासम्बन्धी विवरण फाराम

नेपालको विभिन्न स्थानमा स्थानीयस्तरमा संचालित चिडियाखानाहरुको नामावली विवरण :-

क्र.सं.	चिडियाखानाको नाम	स्थान	व्यवस्थापन गरेको संस्था / व्यक्तिको नाम (Managed By)	सम्पर्क व्यक्तिको नाम, थर	मोबाईल नम्बर	कैफियत

अनुसूची फाराम-४

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

जनशक्तिको योग्यतासम्बन्धी विवरण फाराम

चिडियाखानाको नाम :-

कार्यरत जनशक्तिको विवरण :- (वन विज्ञान/कृषि/भेटेरीनरी/इन्जिनियरीङ्गसम्बन्धी विषयगत योग्यता वा तालिमको विवरण)

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम,थर	पद	विषयगत योग्यता	तालिम	शुरु न्युक्ति मिति	कामको अनुभव अवधि (वर्ष/महिना)	कैफियत

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
१	चितुवा	भाले		१								१			१	१				४
	Panthera pardus	पोथी													१					१
२	चरी बाघ	भाले		१	१				१							१	१			५
	Prionailurus bengalensis	पोथी		१																१
३	वनबिरालो	भाले		१			२													३
	Felis chaus	पोथी					१										२			३
४	नीरबिरालो	भाले		१	१		२		१								१			६
	Viverra zibetha	पोथी					१													१
५	स्याल	भाले							१						३	२	१			७
	Canis aures	पोथी													१	१				२
६	काठे भालु	भाले																		०
	Ursus thibetanus	पोथी		१												१				२

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
७	नीलगाई	भाले					१			१					३	१	१			७
	Boselaphus tragocamelus	पोथी	१	२											३	१				७
८	कृष्णसार	भाले																	१	१
	Antilope cervicapra	पोथी																		०
९	लगुना	भाले							१					१						२
	Axis porcinus	पोथी												६						६
१०	चित्तल	भाले	३	२५			६	२	२	१		६	४	३	६	९	१		६	७४
	Axis axis	पोथी	४	२०	१		९	१	४			१२	४	५	६	२१		१	११	९९
११	रतुवा	भाले	१	३								१			१		७			१३
	Muntiacus muntjak	पोथी		४					१			१	१	२	२		४			१५
१२	बँदेल	भाले												१						१
	Sus scrofa	पोथी			१									३						४

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
१३	बाँदर	भाले			१		५	१	५	१				१	४	२	२	१	१	२४
	Macaca mulatta	पोथी			१		३		५	१					२	१	१		१	१५
१४	लङ्गुर	भाले		१	१		१													३
	Semnopithecus hector	पोथी			१							१								२
१५	जुरे दुम्सी	भाले													१					१
	Hystrix indica	पोथी																		०
१६	दुम्सी	भाले					१	२	२											५
	Hystrix brachyura	पोथी	१						१									१		३
१७	जङ्गली खरायो (Indian Hare)	भाले										२								२
	Lepus nigricollis	पोथी										१								१
१८	सेतो खरायो	भाले					२	२				३६		५	१६	१५	६	११	८	१०१
	Oryctolagus cuniculus	पोथी					३	३						५	१४	२०	९	४	१५	७३

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
१९	गिनी पिग	भाले					२०					२६			५०	४०				१३६
	Cavia porcellus	पोथी					२५													२५
२०	लोखर्के	भाले		१																१
	Funambulus pennantii	पोथी																		०
२१	सेतो मुसा	भाले		२०											२०					४०
	Totera indica	पोथी		३०																३०
२२	चाईनिज मुसा	भाले																	५	५
	Rhizomys sinesis	पोथी																	५	५
२३	अजिङ्गर	भाले	१	२			१	१	१	१				१	१४	३	१			२६
	Python molurus	पोथी		५			३													८
२४	कालो धसुर	भाले													१					१
	Gongylophis conicus	पोथी																		०

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
२५	घडियाल गोही	भाले																		०
	Gavialis gangeticus	पोथी										१								१
२६	मगर गोही	भाले												१						१
	Crocodylus palustris	पोथी																		०
२७	कालो गोहोरो	भाले													१	१				२
	Varanus bengalensis	पोथी														१				१
२८	राजधनेश	भाले						१												१
	Buceros bicornis	पोथी																		०
२९	भूँडीफोर गरुड	भाले		१	१															२
	Leptoptilos javanicus	पोथी		१																१
३०	सेतो सारस	भाले													१					१
	Grus antigone	पोथी													१					१

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालततैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
३१	मयुर	भाले	१	१	१			१	१	१		१	२	१	२					१२
	Pavo cristatus	पोथी		१				१	१	१		२		१						७
३२	कालिज	भाले										१		१						२
	Lophura leucomelanos	पोथी																		०
३३	सेतो गिद्द	भाले															२			२
	Neophron perconopterus	पोथी																		०
३४	हिमाली गिद्द	भाले		३	१		१					१			२					८
	Gyps himalayensis	पोथी																		०
३५	अष्ट्रिच	भाले	१	१										१	१					४
	Struthio camelus	पोथी																		०
३६	लाटोकोसेरो (महाकौशिक)	भाले										३								३
	Bubo nipalensis	पोथी																		०

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	राप्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
३७	मलाहा हुचिल	भाले		१								२								३
	Ketupa zeylonensis	पोथी		१																१
३८	चिल	भाले		१					१			१								३
	Pandion haliaetus	पोथी		१																१
३९	कालो चील Black eagle	भाले															२			२
	Milvus migrans	पोथी															१			१
४०	लाटोकोसेरो	भाले		१	१		२		१								२			७
	Bubo bubo	पोथी		२	१		२		२								४			११
४१	गोठे लाटोकोसेरो	भाले						३		३				१	१	१	३	२		१४
	Tyto alba	पोथी																		०
४२	इमु	भाले	१	२											१				२	६
	Dromaius novaehollandiae	पोथी	१												१				१	३

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
४३	टर्की	भाले		१				१	२	१						२				७
	Meleagris gallopavo	पोथी		१				१	३							१				६
४४	राजहाँस	भाले		१५				५		१					१			१		२३
	Phoenicopterus ruber	पोथी		२५				३							५			१		३४
४५	बट्टाई (Quail)	भाले						२								३०				३२
	Coturnix coturnix	पोथी						२												२
४६	परेवा	भाले													३०					३०
	Columba palumbus	पोथी																		०
४७	लव वर्ड	भाले		१४															८०	९४
	Agapornis fischeri	पोथी		२६																२६
४८	फाईटर कुखुरा	भाले																	३	३
	Gallus spps.	पोथी																	१	१

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा सरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	राप्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
४९	गोल्डेन पिजन	भाले												१						१
	Symphysodon aequifasciatus	पोथी												१						१
५०	जापनीज बेनटम	भाले						२								११				१३
	Gallus spps.	पोथी						३								१०				१३
५१	लौकाट (Guineafowl)	भाले														१०				१०
	Numida meleagris	पोथी																		०
५२	कनकनाथ (कालो कुखुरा)	भाले														१				१
	Gallus spps.	पोथी														३				३
५३	थाईल्याण्ड कुखुरा	भाले							३											३
	Gallus spps.	पोथी							४											४
५४	मयुर प्वाँखे नरम खबटे कछुवा	भाले				१					१									२
	Nilssonia hurum	पोथी																		०

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	रान्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
५५	दरखेचुवा/भारतीय धुरी कछुवा/ढोँड	भाले									१									१
	Pangshura tecta	पोथी																		०
५६	ढकनी नरम खबटे कछुवा	भाले				१५					१३	१					१			३०
	Lissemys punctata	पोथी																		०
५७	पहेंलो टाउके कछुवा	भाले		७	६	५		५	४			२८		१	६	५				६७
	Indotestudo elongata	पोथी				२						२७								२९
५८	तीन धर्के कछुवा	भाले									१	२								३
	Melanochelys tricarnata	पोथी																		०
५९	बाहुने खोले कछुवा	भाले										६								६
	Hardella thurjii	पोथी																		०
६०	ध्वाँसे कुण्ठे पाते कछुवा	भाले				२						८								१०
	Cyclemys oldhamii	पोथी				१														१

अनुसूची - २. मिनी जुहरुमा राखिएका वन्यजन्तुको संक्षेपीकरण तालिका

क्र.सं.	प्रजाति	लिङ्ग	बाँसबारी सा.व.उ.स., झापा	जामुनाबारी सामुदायिक वन , झापा	कालिका सा.व.उ.स./कालिका पर्या-पर्यटन क्षेत्र,	कछुवा उद्दार तथा संरक्षण केन्द्र,	बेतना सिमसार सा.व.उ.स. मोरङ	हरियाली सा.व.उ.स., धरान, सुनसरी ।	तालतलैया विकास तथा संरक्षण समिति , सुनसरी ।	यलम्बर सा.व.उ.स., धरान	धनुषाधाम संरक्षित वन, धनुषा	शहीद स्मारक चिडियाखाना, हेटौडा	पञ्चकन्या सामुदायिक वन (मैनाखोला पर्या-पर्यटन क्षेत्र),	ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, चितवन	शंकरनगर प्राणी उद्यान, तिलोत्तमा न.पा. वडा नं.१, रुपन्देही	मणिमुकुन्द सेन उद्यान, बुटवल उप-महानगरपालिका वडा नं.२, रुपन्देही	पोखरा जुलोजिकल पार्क, पोखरा कास्की ।	राप्ती शान्ती उद्यान, तुल्सिपुर उप-महानगरपालिका, दाङ्ग	महेन्द्र पार्क (मिनी जू) नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका , नेपालगञ्ज ।	**जम्मा संख्या**
६१	थोप्ले पोखरी कछुवा *Geoclemys hamiltonii*	भाले				१														१
		पोथी				१														१
६२	पहेँलो भुँडीधुरी कछुवा *Pangshura flaviventer*	भाले				२														२
		पोथी																		०
	कुल जम्मा संख्या		**१५**	**२२५**	**१९**	**३०**	**९१**	**४२**	**४७**	**१२**	**१६**	**१७१**	**११**	**४२**	**२०२**	**१९५**	**५२**	**२२**	**१४०**	**१३३२**

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
1	Spotted Deer	1		0.25	0.23	0.10				0.40				0.02		0.00																								
2	Sambar Deer	1		0.50	0.40	0.40				1.00				0.02		0.00																								
3	Black Buck	1		0.20	0.20	0.10				0.35				0.02		0.00																								
4	Barking Deer	1		0.20	0.20	0.10				0.35				0.01		0.00																								
5	Four-horned Antelope	1		0.05	0.15	0.03				0.05				0.01		0.00								0.10	0.05		0.05						0.10							
6	Blue Bull (Nil gai)	1		0.50	0.25	0.50				1.00				0.03	1.00	0.00									0.50								0.50							
7	Wild Buffalo	1		1.50	0.50	0.50				2.50				0.03	3.00	0.00							0.01		1.00	0.00							0.00							
8	Blue Sheep	1		0.30	0.05	0.15				0.50				0.02										0.40																
9	Himalayan Goral	1		0.30	0.05	0.15				0.50				0.02																										
10	Rhinoceros	1		0.00	1.50		0.75	0.50	2.00					0.05	5.00	0.00				0.75	1.25	0.75	0.03	1.00	2.50	1.00		1.00					2.00							

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
11	Hippopotamus	1					1.00		0.00	4.00				0.05	2.00					1.00	1.00			4.00	3.00	2.00							9.00							
12	Elephant	1	4.00					1.00						0.05	10.0								0.15		3.00	3.00		3.00					3.00							
13	Common Langur	1			0.05							0.03												0.30	0.10		0.20		0.10	0.10	0.20	0.20					1.00			
14	Assamese Macaque	1										0.05												0.15	0.05		0.10		0.10	0.10	0.10	0.10								
15	Rhesus Macaque	1										0.03												0.08	0.03		0.05		0.05	0.05	0.05	0.05								
16	Ring-tailed Lemur	1										0.05												0.20	0.10		0.10		0.10	0.10	0.10	0.05								
17	Siamang	1										0.10												0.50	0.25		0.15		0.10	0.25	0.25		0.10	0.25			1.00			
18	Indian Crested Porcupine	1		0.05	0.10							0.10													0.10	0.05	0.05	0.10	0.05			0.20								
19	Rabbit	1			0.05																				0.04			0.01		0.03			0.05							
20	Red Panda	1																						0.10			0.30		0.10		0.10				0.00		0.50			

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
21	Five Striped Palm Squirrel	1	0.01		0.02							0.02													0.01					0.01											
22	Guinea Pig	1			0.03																				0.01	0.01		0.01		0.01										
23	White Mice	1	0.01		0.01																				0.01	0.01		0.01		0.01										
24	Himalayan Black Bear	1						0.10	0.00			0.25		0.02										0.40	0.10		0.25	0.00	1.00		0.50	0.25	0.00		1.50		1.00			
25	Sloth Bear	1						0.10				0.20		0.02										0.40	0.10		0.25	0.00	1.00		0.50	0.25			1.50		1.00			
26	Large Indian Civet	1																						0.08			0.05				0.05					0.15				0.15
27	Common Palm Civet	1																						0.08			0.05				0.05					0.15				0.15
28	Himalayan Palm Civet	1																						0.08			0.05				0.05					0.15				0.15
29	Jackal	1																																		0.00				0.45
30	Jackal(babies)	1																																						0.25

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
31	Tiger Male	1																																		6.00				
32	Tiger (young)	1																																		4.00				
33	Common Leopard	1																																		1.50				
34	Jungle Cat	1																																						0.35
35	Leopard Cat	1																																						0.30
36	Wild Boar	1		0.10	0.10	0.10				0.40				0.01		0.00								0.30			0.20	0.05	0.40		0.15									
37	Indian Roofed Turtle	1																																						fish
38	Yellow Headed Turtle	1																							0.05		0.05			0.03										
39	Tricarinate Hill Turtle	1																							0.05		0.05			0.03										
40	Red-eared Slider	1																																				0.03		0.03

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
41	Black Pond Turtle	1																																				0.05		
42	Common Monitor Lizard	1																																		0.05	0.50			0.10
43	Asiatic Rock Python	1																																						Rabb
44	Cobra	1																																					10.00	
45	Gharial	1																																				1.00		
46	Chinese Alligator	1																																		0.50		0.50		
47	White Pelicon	1																																				1.50		
48	Grey Heron	1																																		0.05		0.10		
49	Black-crowned Night Heron	1																																		0.05		0.10		
50	Lesser Adjutant	1																																		0.15		0.20		

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
51	White Stork	1																																		0.15		0.20		
52	Black headed Ibis	1																																		0.05		0.20		
53	Sarus Crane	1									0.02					0.05	0.05													0.03								0.35		
54	Sarus Crane chick	1																																				0.40		0.10
55	Himalayan Griffon	1																																		0.70				
56	Ruddy Shelduck	1	0.02	0.01												0.02		0.01												0.01										
57	Common Shelduck	1	0.02	0.01												0.02		0.01												0.01										
58	Bar headed Goose	1	0.02	0.01												0.02		0.01												0.01										
59	Greylag Goose	1	0.10	0.00												0.11														0.01										
60	African Ostrich	1		0.50	0.20						0.50	0.10				1.00														1.00										

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
61	Emu	1					0.00					0.10				0.10								0.50	0.10		0.25			0.50	0.25		0.25							
62	Crimson-horned Pheasant	1	0.01	0.01							0.02	0.02				0.02											0.01			0.03										
63	Kalij Pheasant	1	0.02	0.01							0.02	0.02				0.02											0.01			0.02										
64	Silver Pheasant	1	0.02	0.01							0.02	0.02				0.02											0.01			0.02										
65	Golden Pheasant	1	0.02	0.01								0.01				0.02											0.01			0.01										
66	Lady Amherst Pheas	1	0.02	0.01								0.01				0.02											0.01			0.01										
67	Reeves's Pheasant	1	0.01	0.01								0.01				0.02											0.01			0.01										
68	Ring-necked Pheasant	1	0.01	0.01								0.01				0.02											0.01			0.01										
69	Common Peafowl	1	0.03	0.01							0.03					0.03	0.03										0.01			0.02										
70	Turkey Bird	1	0.01	0.01							0.01					0.02											0.01			0.02										

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
71	Common Quail	1	0.01	0.01							0.01					0.02											0.01			0.02										
72	Fantail Pigeon	1	0.05								0.02					0.01			0.01																					
73	Red Collared Dove	1	0.03								0.02					0.03			0.01																					
74	Eurasian Collared Dove	1	0.03								0.02					0.03			0.01																					
75	Emerald Dove	1	0.03								0.02					0.03			0.01																					
76	Speckled Pigeon	1	0.03								0.02					0.01			0.01											0.01										
77	Oriental Pied Hornbill	1					0.05																	0.20			0.05				0.05						0.50			
78	Black headed Munia	1																0.01																						
79	Indian Silverbill	1																0.01																						
80	Scaly-breasted Munia	1																0.01																						

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
81	Zebra Finch	1	0.01															0.01																						
82	Java Sparrow	1	0.01															0.01																						
83	Budgerigar	1	0.01															0.01																						
84	Cockatiel	1	0.01									0.02						0.01																						
85	Peach-faced love Bird	1	0.02	0.01	0.01							0.02						0.01														0.03								
86	Black-masked Love Bird	1	0.02	0.01	0.01							0.02						0.01														0.03								
87	Pink Crested Cockatoo	1	0.05	0.01	0.01							0.05	0.01												0.05		0.05					0.10								
88	Sulpher Crested Cock.	1	0.03	0.01	0.01							0.04	0.01												0.03		0.02					0.08								
89	White Cockatoo	1	0.01	0.01	0.01							0.03	0.01												0.03		0.02					0.03								
90	Blue & Yellow Macaw	1	0.01	0.01	0.01							0.10	0.01												0.03		0.10				0.05	0.15								

अनुसूची-३

वन्यजन्तुलाई आवश्यक पर्ने दाना, आहाराको स्केल तालिका (के.जी.मा)

S.N	Common Name	No. of animals	Unhusked Rice	Maize	Gram	Soyabean	Fried Gram Flour	Molasses	Corn Flour	Bran	Peas	Peanut	Sunflower seed	Mineral Mixture	Straw	Wheat	Rice	Kagun	Mustard	Fried Maize flour	Fried Wheat Flour	Fried Soyabean flour	Salt	Banana	Carrot	Pumpkin	Apple	Potato	Bread	Seasonal Green Leaf	Seasonal Fruits	Sugarcane	Cabbage	Brocauli Flower	Milk (litre)	Buffalo Meat	Egg (qt.)	Fish	Live Chicken (No.)	Chicken Meat
91	Rose Ringed Parakeet	1	0.01	0.01	0.01							0.02													0.03							0.03								
92	Alexandrine Parakeet	1	0.01	0.01	0.01							0.02													0.03							0.03								
93	Red Breasted Parakeet	1	0.01	0.01	0.01							0.02													0.03							0.03								
94	African Grey Parrot	1	0.02	0.01	0.01							0.05													0.03		0.05				0.02	0.10								
95	Senegal Parrot	1	0.01	0.01	0.01							0.02													0.03							0.01								
96	Eurasian Eagle Owl	1																																		0.25				
97	Brown Fish Owl	1																																				0.25		
98	Barn Owl	1																																		0.15				
99	Peregrine Falcon	1																																		0.13				0.13
100	Black Kite	1																																		0.15				

९. सन्दर्भ सामग्री

(१) वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिँहदरवार, काठमाण्डौं (२०७५), राष्ट्रिय वन नीति, २०७५ ।

(२) कानून किताव व्यवस्था समिति, बबरमहल, काठमाण्डौं (२०७४), वन, राष्ट्रिय निकुञ्ज, भू-संरक्षण र वातावरणसम्बन्धी केही ऐन तथा नियमावली, २०७४ ।

(३) राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, बबरमहल, काठमाण्डौं (२०७५, आषाढ), नेपालमा संरक्षित क्षेत्र व्यवस्थापन र वन्यजन्तु संरक्षणसम्बन्धी नीति तथा रणनीति, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि, दिग्दर्शन, रणनीति तथा विविध प्रकाशनको संगालो ।

(४) वन तथा भू-संरक्षण विभाग, बबरमहल, काठमाण्डौं (२०७५), सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कार्यविधि, २०७५ ।

(५) बाबुराम यादव र नारायण रुपाखेती (२०७५), नेपालका संरक्षित क्षेत्रमा जैविक विविधता संरक्षण तथा व्यवस्थापन ।

(६) S.H. prater (1971) The Book of Indian Animals, Bombay Natural History Society. Oxford University press (Twelfth reprint 2005).

(७) Jnawali S.R. et al (2011) The status of Nepal's mammals- The National Red List series, Department of National Parks and Wildlife Conservation.

(८) Parkash Chandra Aryal et al (2010) Turtles of Nepal, A field Guide for species Accounts and Distribution CARON, Kathmandu, Nepal.

(९) Hermannschleich (2000), Turtles of Nepal ARCO -NEPAL e.v and FUHLROTT-MUSEUM

(१०) KastleW., Rai K. and Schleich H., (2013) Field Guide to Amphibians and Reptiles of Nepal, ARCO, Nepal .

(११) Vived menon (2014) Indian mammals, A field guide IFAW, INDIA.

(१२) रिर्चड ग्रिमेटसमेत, अनुवादक डा. हेमसागर बराल (२००३) नेपालका चराहरु, क्रिष्टोफर हेल्म ।

(१३) अनुगमन टोलीको स्थलगत अवलोकन ।

卐